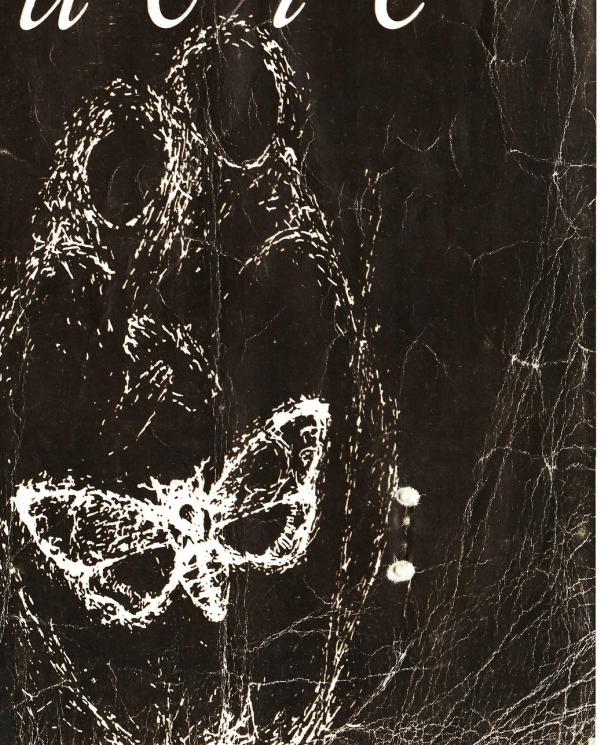

R O M A I N
R O L L A N D
P e t r a
L u c i e

kamarād

ROMAIN ROLLAND

Petr a Lucie

PRÁCE
PRAHA
1985

PETR CHVATNĚ VBĚHL DO HLUBIN podzemní dráhy. Hrubý a horečně vzrušený dav. Stoje blízko u vchodu do vozu, sevřen kruhem lidských těl, a dýchaje dusný vzduch vycházející z jejich úst, tupě se díval, jak po černých dunivých, klenutých chodbách klouzají zářivé zřítelnice vlaku. V jeho duchu byly zrovna takové temnoty, zrovna takové pronikavé a prudce se míhající záblesky světla. Dusil se ve zdviženém límci svrchní ku, s pažemi přitisknutými k tělu, se rty pevně sevřenými a s čelem zpoceným a chvílemi, když se otevřely dveře do vozu, zmrazeným závany chladného vzduchu a snažil se nevidět, snažil se nedýchat, snažil se nemyslit, snažil se nežít. Srdce tohoto osmnáctiletého jinocha, ještě téměř dítěte, bylo plno chmurné beznaděje. Nad ním, nad temnotami těch kleneb, té krysí chodby, jíž uháněla kovová obluda hemžící se lidskými červy, tam nahore byla Paříž, sníh, studená lednová noc, příšera života a smrti — válka.

Válka. Před čtyřmi lety se tam uhnízdila. Tísnivě ležela na jeho jinošských letech. Přistihla ho zrovna v té mravní krizi, kdy jinoch, znepokojený probuzením smyslů, s úžasem odhaluje bestiální, slepé, drtivé síly života, jimž je vydán na pospas, třebaže o život nežádal. A má-li povahu jemnou, srdce něžné a tělo útlé tak jako Petr, pocituje hnus a hrůzu a neodvažuje se s nimi nikomu svěřit, hrůzu před těmi surovostmi, špinavostmi a nesmyslnostmi plodné a žravé přírody — té prasnice požírající svůj vrh. — V každém jinochovi od šestnácti do osmnácti let je kus hamletovské duše. Nechtějte na něm, aby chápal válku! (To je dobré pro vás, lidé rozvážní!) Má dost co dělat, aby pochopil život a odpustil mu. Obyčejně se jako do bezpečného útočiště zahrabává, do snu a do umění tak dlouho, až zvykne tomu, že se stal člověkem, a až kukla skončí svůj úzkostný vývoj od housenky k motýlu. Jak velice potřebuje klid a tiché soustředění v těch vzrušených jarních dnech dozrávajícího života! Ale to již za ním přicházejí do jeho útulku, vytahují ho, ještě docela útlého v jeho nové kůži, z toho stinného ústraní a vrhají ho na drsný vzduch, mezi otrlé lidstvo, jehož pošetilosti a nenávisti, třebaže je nechápe, má ihned přijmout za své a odpykávat.

Petr byl volán na vojnu se svými vrstevníky, osmnáctiletými chlapci. Za půl roku bude vlast potřebovat jeho těla. Válka se ho dožaduje. Už jen šest měsíců mu po-přává. Šest měsíců! Kdyby aspoň bylo možné prožít toho půl roku bezmyšlenkovitě! Zůstat v těchto podzemních chodbách! Nespatřit již nikdy kruté denní světlo...!

Pohroužil se s uhánějícím vlakem do tmy a zavřel oči...

Když je otevřel - na několik kroků před ním, oddělena od něho dvěma cizími těly, stála dívka, zrovna přistoupivší do vozu. Napřed z ní uviděl jenom jemný profil pod stínem klobouku, světlou kadeř na pohublé tváři, světélko na líbezném líčku, krásnou ūťi nosu a vyklenutého rtu a pootevřená ústa, ještě ted rozechvělá spěšnou chůzí. Vešla mu do srdce dveřmi jeho očí; vešla tam celičká a dveře se za ní zavřely. Všechny venkovní zvuky zmlkly. Ticho. Klid a mír. Byla tam.

Nedivala se na něho. Ba ještě ani nevěděla, že Petr je na světě. Ale byla v něm! Držel její němý obraz schoulený v náručí a neodvažoval se ani dýchat, aby ji jeho dech neovanul...

V příští stanici tlačenice. Lidé se s křikem hrnuli do vozu již plného. Vlna lidských těl Petra strhla a nesla s sebou. Nad klenbou podzemní dráhy, tam nahore v městě, temné výbuchy. Vlak se znova rozjel. V té chvíli nějaký vyděšený muž, zakrývající si rukama tvář a

sestupující k stanici podzemní dráhy, najednou se skutálel se schodů. Lidé ve vlaku ještě zahledli, jak se mu mezi prsty říne krev... A znova černá chodba a temnoty.. . Ve voze zděšené výkřiky: „Němci jsou tady...!" V tom všeobecném vzrušení všechna natlačená těla splývala v jeden celek a Petrova dlaň přítom uchopila ruku zlehka se ho dotýkající. A když zdvihl oči, spatřil, že je to Ona.

Nevytrhla svou ruku. Na stisk jeho prstů odpověděly prsty vzrušeně, trochu křečovitě sevřené a potom její měkká, horká ruka zůstala nehybně ležet v jeho dlani. Tak stáli v ochranném šeru a jejich ruce byly jako dvě ptáčata schoulená v též hnízdě; a krev jejich srdcí protékala nepřetržitým proudem teplem jejich dlaní. Neřekli si ani slovo. Nedali si ani jediné znamení. Jeho ústa se téměř dotýkala kadeře na její tváři a okraje jejího ucha. Nepodívala se na něho. O dvě stanice dále se ho pustila a on ji nezdržoval; proklouzla mezi těly a odešla, nespátrivši ho. Když zmizela, napadlo ho, aby šel za ní... Pozdě. Vlak již zase jel. Na další zastávce vystoupil z podzemí do města. Zase tam našel noční vzduch, neviditelný lehký dotyk několika sněhových vloček a poděšené, svým strachem se bavící město; a nad městem se kdesi vysoko vznášeli váleční draví ptáci. Ale Petr neviděl nic jiného než tu, která byla v něm. A cestou domů držel v ruce dlaň té neznámé.

PETR AUBIER BYDLIL U RODIČŮ nedaleko od clunyjského parčíku. Jeho otec byl soudce; bratr, o šest let starší, šel dobrovolně na vojnu hned na začátku války. Dobrá měšťanská rodina, počestní občané, hodní, srdeční, lidsky cítící lidé, kteří se nikdy neodvážili samostatného myšlení a pravděpodobně ani netušili, že by něco takového bylo možné. Pan sudí Aubier, člověk hluboce čestný a nesmírně vážně plnící své úřední povinnosti, byl by rozhořčeně jako nejhorší pohanu odmítl podezření, že by jeho rozsudky mohly být diktovány něčím jiným než smyslem pro spravedlnost a hlasem svědomí. Ale hlas jeho svědomí nikdy nemluvil (nebo lépe: ani nezašeptl) proti vládě. Bylo to svědomí již od narození úřednické. Myslilo vždycky státotvorně, podle měnících se poměrů, ale vždycky neomylně. Na vládnoucí moc se díval jako na posvátnou samozřejmost. Upřímně se obdivoval těm spěžovým duším, těm slavným svobodomyslným a neoblomným soudním úředníkům minulých časů; a snad se v duchu pokládal za jednoho z jejich rodu. Byl to takový starosvětsky horoucí obhájce právního řádu, zatížený stoletím republikánské otročiny. — Paní Aubierová byla stejně dobrá křesťanka, jako byl její manžel dobrý republikán. Stejně upřímně a poctivě, jak pan Aubier ze sebe dělal poslušný nástroj moci proti každému projevu svobody neschválenému úředně, paní Aubierová mínila v úplné čistotě srdce nábožné modlitby s oněmi vražednými tužbami, jež tenkrát ve všech evropských zemích rozněcovali v zájmu války katoličtí kněží i protestantští pastoři, židovští rabíni i pravoslavní popi, noviny i vlastenečtí občané. — A oba, otec i "matka, zbožňovali své děti, pocitovali jakožto praví Francouzi hlubokou, opravdovou lásku jenom k nim, všechno by jim byli obětovali, a aby se nijak nelišili od ostatních, bez váhání je obětovali. Komu? Neznámému bohu. Za všech časů Abraham vodil Izáka na hranici. A jeho slavné šílenství je podnes příkladem pro ubohé lidstvo.

V této rodince, jak tomu bývá velmi často, vzájemná příchylnost byla veliká a srdečnost žádná. Jak by mohl být upřímný, svobodný myšlenkový styk mezi lidmi, z nichž každý se bojí vidět jasně do vlastního ducha? Člověk, ať si myslí cokoli, vždycky ví, že jistých dogmat je třeba dbát; a je-li to nepříjemné již tenkrát, když dogmata jsou tak nevtíravá, že zůstávají ve svých vyznačených mezích (jak tomu obyčejně bývá u dogmat náboženských), co teprve potom, když se chtějí plést do života, když jej chtějí celý ovládat a řídit, jak to dělají naše dogmata světská a obecně závazná! Jen zkuste zapomenout na dogma Vlasti! Nové náboženství zavedlo lidský rod nazpět k Starému Zákonu. Nestačila mu zbožnost rtů a takové nevinné, zdravotní a směšné náboženské úkony, jako je zpověď, páteční posty a nedělní klid, úkony, které dráždily naše „filosofy“ v dobách, kdy národ byl — za vlády králů — ještě

svoboden. Dnes chtělo toto nové náboženství všechno; a méně než všechno mu nestačilo: celého člověka chtělo, jeho tělo, jeho krev, jeho život i jeho myšlenky. Hlavně jeho krev. Od časů mexických Aztéků bůh války ještě nikdy nevychlemtal tolik krve. Bylo by velmi nespravedlivé říkat, že vyznavači tohoto božstva tím netrpěli. Trpěli, ale věřili. Ó lidé, moji ubozí bratři, pro něž i utrpení je důkazem božství... ! Pan i paní Aubierovi trpěli stejně jako všichni; a stejně jako všichni pokorně, oddaně věřili. Ale takové zapření srdce, smyslů a zdravého rozumu nebylo možné žádat od jinocha. Petr by byl rád pochopil, aspoň co ho tísnil. Kolik otázek ho pálico, a nesměl je vyslovit! Nebot' prvním slovem všech jeho otázek bylo: „Ale vždyť tomu nevěřím!“ — Už tedy rouhání. — Ne, nemohl mluvit. Byli by se na něho dívali s poděšeným, pohoršeným úžasem, byli by trpěli, byli by se za něho styděli. A protože byl v onom tvárném věku, kdy se duše — s povrchem ještě příliš hebkým — pokrývá vráskami při sebemenších závanech zvenčí a rozechvěně se utváří pod jejich letmými dotyky, cítil se také on sám již napřed smuten a zahanben. Ach, jak pevně oni všichni věřili! (Ale věřili opravdu? Všichni?) Jak to tedy dělali? - Nebylo odvahy zeptat se na to. Člověk, který jediný nevěří v prostředí, v němž všichni ostatní věří, je jako někdo, komu chybí nějaký orgán, možná zbytečný, ale orgán, který všichni ostatní mají; takový člověk stydlivě ukrývá svou nahotu před cizími pohledy.

Úzkosti mladého hocha by byl mohl pochopit jediný člověk: jeho starší bratr. Petr zbožňoval Filipa tak, jak malí sourozenci často (ale v nejtajnějším skrytu svého nitra) zbožňují staršího bratra, starší sestru, dospělejšího kamaráda, ba mnohdy pouhou chvilkovou, hned zase zmizelou vidinu — to, co v jejich očích uskutečňuje úhrnný sen o tom, čím by sami chtěli být a co by chtěli milovat: čisté touhy a s nimi smíšené obavy o budoucnost. Starší bratr si povšiml Petrovy prostinké úcty a lichotilo mu to. Dříve se také snažíval čist v jeho srdci a šetrně mu je vysvětloval: neboť třebaže byl tělesně statnější, byl stejně jako on uhněten z oné jemné hmoty, která u nejlepších mužů v sobě má trochu ženskosti a nestydí se za to. Ale přišla válka a vytrhla ho z jeho života práce, z jeho studií, z jeho snů dvacetiletého jinocha a z důvěrného styku s mladším bratrem. V opojném ideálním zanícení, kterým na začátku války vzplanul, to všechno odvrhl jako bláhový pták vzletající do výše s hrdinskou a nesmyslnou ilusí, že jeho zoban a jeho drápy ukončí válku a obnoví na zemi vládu pokoje a míru. Od té doby se pták dvakrát nebo třikrát vrátil do hnízda; bohužel po každé oloupen zas o trochu peří. Ztratil již mnohé iluse, ale trpěl tím tak krutě, že mluvit o tom nemohl. Styděl se, že v ně věříval. Jak býval hloupý, že nedovedl vidět život, jaký skutečně je! Ted horlivě usiloval strhat z něho šalebné závoje čarowných přeludů a přijímat jej stoicky, at' je jaký chce. Netrestal jenom sám sebe; vlastní trýznivá bolest ho ponoukala, aby své iluse trestal také v srdci mladšího bratra, neboť i tam je nalézal. Při prvním Filipovu návratu z pole Petr, když přispěchal s palčivou láskou v samotářské duši, hned byl zmražen bratrovým uvítáním: Filip se choval ovšem ještě stále srdečně, ale v jeho hlase se ozývala jakoby nějaká zatrpklá ironie. Otázky, jež se hrnuly Petrovi na rty, byly okamžitě sraženy nazpět. Filip je viděl blížit se a kobil je jediným slovem, jediným pohledem. A Petr se po dvou po třech pokusech schoulil do sebe se srdcem sevřeným. Již bratra nepoznával.

Ale Filip poznával Petra velmi dobře. Poznával v něm to, čím ještě nedávno sám býval a čím již nemohl být. A oplácel mu to. Hned potom toho litoval, ale nijak to nedával najevo a začínal znovu. Trpěli oba; ale také zde se projevilo nedorozumění tak časté; jejich utrpení, třebaže si bylo tak podobné, místo aby je sbližovalo, vzdalovalo je od sebe. Jediným rozdílem mezi nimi bylo, že starší bratr věděl, že trpí stejně, kdežto Petr se domníval, že je se svým utrpením sám a že nemá, komu by se s ním svěřil.

Proč se tedy se svou vnitřní trýzní neuchýlil k vrstevníkům, k spolužákům? Zdálo by se, že ti mladí by se měli semknout a být si vzájemnou oporou. Ale nic takového nebylo. Smutný osud je naopak rozptyloval, tříštil je na malé skupiny a i v těchto malých skupinkách je udržoval v ustavičné nedostupnosti a uzavřenosti jedných před druhými. Ti z nich, kteří nejméně přemýšleli, vrhli se slepě, střemhlav do válečného víru. Většinou však se od války zhnuseně odvraceli a necítili v sobě nic společného s předcházejícími generacemi; v ničem nesdíleli jejich vášně, naděje a nenávisti; přihlíželi tomu zběsilému počínání podobně, jak se střízlivý dívá na opilce. Ale co mohli dělat proti tomu běsnění? Mnozí z nich založili malé revue, ale jejich jepičí život dohasinal pro nedostatek vzduchu hned při prvních číslech; censura znemožňovala, volné dýchání; všechno myšlení bylo neprodyšně uzavřeno pod vývěvou. Nejušlechtilejší z těchto mladíků, příliš slabí, aby se vzbouřili, a příliš hrdí, aby naříkali, věděli, že je čeká vražedný válečný meč. A zatím co čekali, než dojde také na ně, aby šli na jatky, pozorovali a mlčky posuzovali, každý pro sebe, trochu pohrdavě a velmi ironicky. Z pohrdavého odporu k stád-nému myšlení se vrhali do jakéhosi duchovního a uměleckého egoismu, do idealistického sensualismu, v němž se štvané já dožadovalo svých práv proti lidské pospolitosti. Byla to pospolitost směšná: jevíla se těm mladíkům jenom v podobě pospolitě páchaného a pospolitě trpělého vraždění! Předčasná zkušenosť spálila jejich iluse jako jarní mráz: viděli, jak ironicky posuzují jejich iluse starší bratři a druhoté a jak, třebaže v ně nevěří, platí za ně svými životy. Nedůvěrovali již ani svým vrstevníkům, nedůvěrovali již žádnému lidskému tvoru. Ostatně důvěrovat někomu, svěřovat se někomu se svými myšlenkami, to se tenkrát věru nevyplácelo! Každý den přinášel nějaké nové udání, neboť vláda odměňovala a podněcovala horlivost vlasteneckých udavačů. A tak se tito hoši z malomyslnosti, z opovržení, z opatrnosti nebo ze stoického pocitu své duchovní osamocenosti velmi málo svěřovali jedni druhým.

Petr mezi nimi nemohl najít důvěrného přítele, toho Horatia, jehož hledávají osmnáctiletí Hamleti. Hrozil se svěřovat své myšlenky veřejnému mínění (té pouliční děvce), ale toužil svobodně sdružit svého ducha s dušemi, jež by si sám zvolil za přátele. Byl příliš útlý, aby si dostačoval sám. Trpěl tím všeobecným utrpením. Drtilo ho svou spoustou bolestí tím více, že on sám ji přepínal; neboť lidstvo ji přece jen snáší prostě proto, že má kůži otrlejší, než je jemná pokožka útlého mladíka. Zato však nijak nepřepínal nesmyslnost těch bolestných obětí, a ta ho trýznila ještě více než to utrpení světa. Nic neznamená utrpení, nic neznamená smrt, jestliže vidíme, proč trpíme, proč umíráme. Oběť je slastná, jestliže chápeme, proč jsme obětováni. Ale může dorůstající jinoch chápat smysl světa a jeho rozbrojů? Co ho může, je-li upřímný a zdravý, zajímat na té surové řeži národů, dorázejících na sebe jako tupohlaví berani nad propastí, do níž se nakonec všichni 2řítí? Vždyť cesta byla dosti široká pro všechny! Proč tedy tak zběsile touží zničit sami sebe? Nač ty pyšné vlasti, ty lopičské státy, ty národy, vychovávané k vraždění jako k nějaké povinnosti! A nač to krveprolévání všude mezi lidmi? Ten svět, v němž jeden požírá druhého? Proč život vypadá jako nekonečný řetěz, obludný a děsivý, jehož každý článek se vztekle zakusuje do sousedovy šíje, pase se na jeho těle, žije z jeho bolesti a žije z jeho smrti? Nač boj a nač bolest? Proč smrt? Proč život? Proč? Proč?

Toho večera, když se jinoch vrátil domů, všechna ta „proč“ zmlkla.

A PŘECE SE NIC NEZMĚNILO. BYL ve svém pokojíku, plném papírů a knih. Všude kolem známý domácí ruch. Na ulici trubka oznamovala, že nebezpečí minulo. Na schodech spokojené tlachání nájemníků, vracejících se ze sklepních úkrytů. V poschodí nad Petrovou hlavou chorobně vzrušené, stále sem tam přecházející kroky starého souseda, který již mnoho měsíců očekával návrat nezvěstného syna.

Ale v Petrově pokojíku již nebylo číhajících tísnivých myšlenek, jež tam zanechal.

Stává se někdy, že zazní neúplný akord, drsně a chraplivě; zanechává ducha v nepokoji až do chvíle, kdy se k němu připojí nový tón a sloučí nepřátelské nebo chladné si cizí prvky, jako by to byli návštěvníci, kteří se neznají a čekají, až budou představeni. To pak ihned nepříjemné napětí povolí a harmonie plyne od článku k článku. Takový duševní chemický proces provedl toho dne vlahý letmý dotyk dívčí ruky. Petr si neuvědomoval přičinu této změny; ani ho nenapadlo rozbírat ji. Ale cítil, že obvyklá nepřátelskost věcí je najednou ztlumena. Škubavá bolest hlavy vás trýzní již několik hodin: najednou si uvědomujete, že přestala. Jak a kdy odlétla? Jenom snad ještě vzpomínka na ni tiše bzučí ve spáncích...

Petr nedůvěroval tomuto novému klidu. Podezíral jej, že pod chvilkovým uklidněním skrývá ještě trýznivější návrat vnitřního utrpení, až nabere dechu. Znal již dočasné úlevy, jež skytá umění. Vnikne-li nám do očí božská proporce linií a barev nebo zazní-li nám v rozkošnický vnímavé a zvučné ulitě ucha krásné měnivé hry akordů rozvíjejících se a splývajících jeden s druhým podle zákonů harmonie, pocitujeme v nitru mír a jsme zaplaveni radostí. Ale toto záření přichází zvenčí; je to, jako by nás teplo nějakého dalekého slunce drželo v opojení vysoko nad naším životem. Netrvá to dlouho; pak zase klesáme na zem. Umění poskytuje vždy jen chvilkové zapomenutí na skutečnost. Petr se strachem čekal totéž zklamání. — Ale

tentokrát byl rozzářen z nitra. Nezapomínal ze skutečného života nic. Ale všechno se to harmonicky ladilo. Vzpomínky i ty nové myšlenky. Dokonce i neživé předměty, knihy a papíry v jeho pokojíku oživovaly a stávaly se opět zajímavými.

Jeho duchovní růst byl již několik měsíců zaražen, jako když je mladý stromek v plném květu spálen „ledovými muži“. Nebyl z těch praktických mladíků, kteří využili všech studijních úlev poskytovaných nastávajícím vojákům, aby chvatně dosáhli vysvědčení u shovívavých examinátorů. A o nic více nepociťoval zoufalou dychti-vost jinochů, kteří, když před sebou vidí blízkou smrt, nenasytň polykají dvojnásobná sousta a hltají tolík vědomostí, že si je nikdy nebudou moci ověřit ve skutečném životě. Neustálý pocit prázdná, které bylo na konci, prázdná, které bylo vespod, všude skryto pod krutým a nesmyslným šalebným zevnějškem světa, ten pocit podtrhával každé jeho nadšení. Dychtivě se vrhal ke knize, k nové myšlence — ale hned se zarazil, hned zase zmalátněl. Nač to? Nač se učit? Nač se obohacovat, když je nutné všechno ztratit, všechno opustit, když nic nám nenáleží? Aby lidská činnost, aby učenost měla smysl, k tomu je nezbytně třeba, aby jej také měl život. A žádné úsilí ducha, žádná pokorná touha srdce nikde neviděla smysl života. A tu najednou se ten smysl objevil sám od sebe... Život měl najednou smysl...

Co to tedy bylo? - A když tak hledal, odkud září ten úsměv v jeho nitru, spatřil pootevřená dívčí ústa a rty mu zahořely touhou přitisknout se na ně.

V DOBÁCH MÍRU BY TAKOVÉ NĚMÉ okouzlení patrně nebylo trvalo dlouho. V tomto období jinošství, kdy je mladý člověk zamilován do lásky, vidí lásku ve všech očích; dychtivé a nerozhodné srdce ji slastně loupí hned v těch, hned v oněch dívčích pohledech; a nic je nepobízí, aby se rychle ustálilo: vždyť stojí teprve na začátku života.

Ale dnes bude život patrně krátký; je tedy třeba pospíšit si.

Petrovo srdce pospíchalo tím více, že se omeškalo. Ve velikých městech, ačkoli z dálky vypadají jako dýmající sopky smyslnosti, žijí také čisté duše a nezkušená, nevinná těla. Kolik jinochů a dívek tam má lásku v posvátné úctě a uchovává si panenské smysly až do sňatku! I v prostředích zjemnělých, kde rozumová zvídavost bývá předčasně vydrážděna, jak podivné nevědomosti se v nich tají pod nevázaným hovorem dívenek z „lepší společnosti“ nebo studentíků, kteří znají všechno a nevědí nic! Přímo uprostřed Paříže jsou takové prostinké samoty, klášterní zahrádky, studánky čistoty. Paříž je zrazována svou literaturou. Ti, kteří mluví jejím jménem, bývají nejvíce ušpiněni. A je ostatně příliš dobře známo, že falešný lidský ostých brání často nevinným, aby se přiznávali k své neposkvrněnosti. — Petr lásku ještě neznal; a teď podlehl jejímu prvnímu zavolání.

K okouzlení jeho myšlenek se připojovalo ještě to, že láska se v něm zrodila pod křídlem smrti. V té chvíli vzrušení, kdy cítili, že jim nad hlavami letí hrozba bomb, a kdy jim pohled na toho krvácejícího raněného člověka svíral srdce, zrovna v té chvíli se jejich prsty našly; a oba v tom stisku ucítili jak záchravěv poděšeného těla, tak vroucí posilu neznámého přítele. Ó,

toho chvilkového stisku! Jedna z těch dvou rukou, mužova, říká: „Opři se o mne!“ — A druhá, mateřská, tlumí vlastní strach, aby mohla říci: „Miláčku!“

Nic takového nebylo řečeno ani slyšeno. Ale ten šepot, ztajený v nitru, naplnil duši mnohem lépe než slova, zastírající myšlenku jako listnatý závěs. Petr se dal kolébat tím vnitřním bzukotem. Znělo to jako píseň zlaté vosy, která se vznáší v zšeřelém svitu života. Jeho dny malátně plynuly v tomto novém roztoužení. Osamělé, obnažené srdce snilo o teplém hnázdu.

V těch prvních týdnech měsíce února Paříž přehlížela své trosky z posledního nepřátelského náletu a lízala si rány. Tisk, zavřený v psinci, štěkal po odvetě. A francouzská vláda vypověděla, jak řekl Clemenceau, válku Francouzům. Začalo se období vlastizrádných procesů. Podívaná na ubožáka obhajujícího svou hlavu, které se houževnatě domáhal státní žalobce, bavila celou Paříž, neboť její zálibu v takových divadlech neukojila ani čtyři léta války a deset milionů padlých, zhroucených za kulisami.

Ale Petr byl zaujat jen a jen oním tajemným hostem, který ho navštívil. Jak zvláštní je prudkost a síla takových obrazů lásky, vtištěných v nejhlubším nitru ducha, a přece nemajících jasné obrys! Petr by nebyl dovedl popsat podobu její tváře nebo barvu očí nebo linii rtů. Nalézal z toho v nitru jenom vzrušený dojem. Všechny jeho pokusy o zpřesnění toho obrazu se končily pouze tím, že jej skreslovaly. A o nic lépe se mu nedařilo, když se jal ten obraz hledat v pařížských ulicích. Každou chvíli se mu zdálo, že ji vidí. Tu to byl úsměv, tu mladá, bílá šíje, tu nějaký zásvit v očích. A krev mu bušila v srdci. Ale nebyla žádná, naprostě žádná podoba mezi těmito chvilkovými obrazy a oním obrazem skutečným, který hledal a který, jak byl přesvědčen, miloval. Což jej nemiloval? Ale ovšem, miloval jej; a právě proto jej viděl všude a ve všech podobách. Neboť každý úsměv, každé světlo, každý život je láska. A chtít ji vidět v přesné podobě, to by znamenalo oklešťovat ji.

Přece však po této přesné podobě toužíme, abychom svou lásku mohli sevřít v náručí a zmocnit se jí.

I kdyby ji už nikdy nespatril, to věděl, že docela jistě je a že znamená hnázdo pro jeho duši. Přístav v té světové vichřici. Maják v nočních temnotách. *Stella Maris, Amor.* Lásko, ochraňuj nás v hodině smrti!

ŠEL PO SEINSKÉM NÁBŘEŽÍ KOLEM Institutu a roztržitě nahlížel do knih u stánku jednoho z mála pouličních antikvářů, kteří ještě zůstali věrní tradičnímu místu. Stál zrovna dole u schodů z mostu Umění. Když zdvihl oči, spatřil tu, kterou očekával. Skicák majíc pod paží, sestupovala po schodech jako laňka. Nerozmýšlel se ani zlomek vteřiny; rozběhl se naproti ní, a zatím co vystupoval k ní, sestupující, jejich pohledy po prvé spočinuly na sobě a vešly. A když přišel před ni, zastavil se a začervenal se. A ona, když ho viděla, jak se červená, překvapením se začervenala také. Dříve než popadl dech, laňka již odcupitala. Když se mu sily vrátily tak, že se mohl obrátit, její sukně již mizela v zatáčce podloubí, jež ústí do Seinské ulice. Nepokusil se běžet za ní.

Opíraje se o mostní roubení, viděl její pohled v plynoucí řece. Jeho srdce mělo na nějaký čas novou pastvu... (Ó drazí pošetili jinoši!)

Za týden potom bloumal Lucemburskou zahradou, zalitou zlatou lahodou slunce. V tom truchlivém roce tak zářivý únor! Snil při otevřených očích a nevěděl již přesně, zdali sní to, co vidí, nebo zda vidí to, co sní; v jakési žíznivé roztouženosti, jsa v nitru snad šťasten, snad nešťasten, zamilován a napojen láskou stejně jako sluncem, usmíval se, když tak kráčel s roztěkanýma očima, a rty se mu pohybovaly, aniž o tom věděl, a říkaly něžná, nijak spolu

nesouvisící slůvka, jakoby nějakou píšeň. Šel s pohledem sklopeným k zemi; a najednou, jako když kolem vás prolétne holub, měl dojem, že kolem něho prolétl úsměv. Obrátil se a spatřil, že zrovna prošel kolem ní. A právě v té chvíli také ona obrátila v chůzi hlavu a s úsměvem se na něho podívala. A tu již neváhal a s rukama téměř vztaženýma spěchal k ní s nadšením tak mladickým a čistým, že na něho prostomyslně počkala. Ani se neomluvil. Necítili ani nejmenší rozpaky. Zdálo se jim, že prostě pokračují v započatém rozhovoru.

„Vy se mi smějete," řekl; „a máte pravdu."

„Nesměj se vám." (Měla hlas stejně jako krok živý a pružný.) „Vy sám jste se smál; já jsem se usmála, až když jsem vás tak viděla."

„A já jsem se opravdu smál?"

„Vždyť ještě ted' se usmíváte!"

„Ted' již vím proč."

Nezeptala se ho, proc se usmívá. Šli spolu. Byli šťastní.

„To je dnes krásné sluníčko!" řekla.

„Novorozené jaro!"

„To na ně jste se před chvílí tak usmíval?"

„Nejenom na ně. Možná také na vás."

„Vy lháři jeden ošklivý i Vždyť mě ani neznáte."

„Jak bych vás neznal! Viděli jsme se přece, už ani nevím kolikrát."

„Třikrát i s dneškem."

„Ach, vy si to pamatuji! Tak vidíte, že jsme staří známí!"

„Jak to myslíte?"

„To vám rád povím... Vždyť po ničem jiném netoužím... Och, sedněme si sem! Jenom na chvílku, ano? Je zde u vody tak pěkně!"

(Byli právě u Galateiny fontány; dělníci ji zrovna zakrývali deskami na ochranu před bombami.)

„Ale já nemohu, zmeškala bych tramvaj..."

A řekla mu, kdy musí jet. Ukázal jí, že má ještě víc než pětadvacet minut čas.

Ano, ale chtěla si ještě koupit svačinu na nároží Racinovy ulice; mají tam dobré housky. Vytáhl jednu z kapsy.

„Jistě ne lepší než tato zde... Nechcete?"

Usmála se a zaváhala. Vložil jí housku do dlaně a podržel její ruku ve své.

„Uděláte mi velkou radost...! Pojďte, pojďte se posadit... ." Zavedl ji k lavičce uprostřed aleje kolem nádrže.

„Mám ještě něco jiného..."

A vytáhl z kapsy tabulku čokolády.

„Vy labužníku...! A co ještě?"

„Jenže se stydím nabídnout, vám ji, není zabalená."

„Sem s ní, sem s ní! Vždyť je válka!"

Díval se na ni, jak si s chutí ukusuje.

„Dnes si patrně po prvé myslím," řekl, „že i na válce je něco dobrého."

„Och nemluvme o ní! Je to tak protivné!"

„Ano, máte pravdu," řekl nadšeně, „už nikdy o ní nebudeme mluvit."

(A hned se mu dýchalo lehčeji.)

„Pohleďte na ty vrabčáky," řekla, „jak si dávají sprchu."

(Ukazovala na vrabce šplouchající se na okraji nádrže.) „Ale tenkrát večer (pokračoval v myšlenkách), tenkrát večer v metru, řekněte, tak vy jste mě tedy viděla?“ „No ovšem.“

„Ale ani jednou jste se ke mně neohlédla... Stále jste byla obrácena na druhou stranu... Vidíte, zrovna tak jako teď...“

(Viděl ji z profilu, jak pomalu ukusuje z housky a přitom se potutelně dívá rovně před sebe.)

„Podívejte se na mne! Aspoň trochu! Nač se to tam díváte?“

(Neotočila hlavu. Vzal ji za pravou ruku; rukavička byla na ukazováčku roztržena, takže z ní vykukoval koneček prstu.) „Na co se to díváte?“

„Na vás, jak se díváte na mou rukavici... Jen mi ji, prosím vás, neroztrhněte ještě víc!“

(V roztržitosti díru v rukavici opravdu zvětšoval.) „Ach, nezlobte se, prosím... Ale jak je možné, že to vidíte?“

Neodpověděla; ale v profilu potutelně se usmívala tváře uviděl, jak se směje koutek oka.

„Ach, vy šibalko!“

„To přece není nic těžkého. Umí to kdekdo.“

„Já bych to nedokázal.“

„Jen to zkuste! Tak ne! Vždyť šilháte!“

„Ne, to bych nikdy nedokázal. Musím se, mám-li vidět, dívat docela hloupě přímo do tváře.“

„Ale ne, proč by to bylo hloupé?“

„Konečně! Konečně vám vidím do očí.“

Dívali se na sebe a něžně se usmívali.

„Jak se jmenujete?“

„Lucie.“

„To je hezké jméno! Hezké jako dnešní den!“

„A vy?“

„Petr... Jméno docela všední.“

„Jméno smělé... má takové poctivé a jasné oči.“

„Jako mé oči?“

„Jasné ano, to opravdu jsou.“

„To proto, že se dívají na Lucii.“

„Na Lucii? Říká se: na slečnu.“

„I ba ne!“

„Že ne?“

(Zavrtěl hlavou.)

„Vy nejste slečna. Vy jste Lucie a já jsem Petr.“

Drželi se za ruku; a nedívajíce se na sebe, upírajíce oči k světlé nebeské modři mezi větvemi holých stromů, mlčeli. Proud jejich myšlenek jim procházel rukama a splýval.

Řekla:

„Tenkrát večer jsme oba měli strach.“ „Ano,“ řekl, „a bylo to krásné.“ (Teprve po chvíli se oba usmáli, když si to uvědomili, že každý z nich vyslovil to, co si druhý myslil.)

Najednou zaslechla hodiny: rychle mu vytrhla ruku a vstala.

„Ach, ale teď už musím pospíchat...“ Šli spolu tím drobným chvatným krokem, kterým Pařížanky umějí chodit tak pěkně, že si při pohledu na ně ani neuvědomujeme jejich spěch: tak je ta chůze lehká a přirozená. „Chodíte tudy často?“

„Denně. Ale spíš po druhé straně terasy. (Ukazovala na park, na watteauovské stromy.) Obvykle se tamtudy vracívám z musea.“ (Pohlédl na skicák pod její paží.) „Malířka?“ zeptal se.

„I ne," odpověděla Lucie, „to je na mne slovo příliš veliké. Jenom chatrná kýčařka." „A proč? Jenom tak pro zábavu?" „Ach ne! Kdepak! Na výdělek." „Na výdělek!"

„Malovat na výdělek, to je ošklivé, pravda?" „Hlavně je úžasné vydělávat peníze malováním, když malovat neumíme."

„Ba ne, právě proto se může vydělat. Vysvětlím vám to někdy jindy." „Posvačíme zas někdy tam u fontány."

„To se uvidí. Bude-li pěkně."

„Ale přijdete dřív? Pravda, že přijdete? Slibte mi to... Lucie..."

(Byli u zastávky. Vyskočila na stupátko.)

„Odpovězte, slibte mi to, aspoň nějakou naději mi nechtě..."

Neodpověděla; ale když se tramvaj rozjela, její víčka přisvědčila „ano" a na rtech, třebaže nepromluvila, jí četl: „Ano, Petře."

A oba si cestou domů myslili: „To je zajímavé, jak spokojeně dnes vypadají všichni lidé."

A usmívali se, třebaže si nechtěli jasně uvědomit, co se to vlastně stalo. Věděli jenom, že to mají, že je to v nich a že je to jejich. Co? Nic. Jak je člověk bohat za takového večera...! Když přišli domů, pohlédli na sebe do zrcadla očima plnýma lásky, jako se díváme na přítele. A říkali si: „Její oči, jeho oči se na tebe dívaly." Spát šli dříve než jindy, protože pocíťovali — ale proč? — slastnou únavu. Když se svlékali, myslili si:

„Krásné je ted', že máme zítřek!"

Zítřek... Ti, kdož přijdou po nás, stěží si budou moci představit, kolik němého zoufalství a bezedného žalu bylo ve čtvrtém roce války obsaženo v tom slově zítřek... Taková únavu! Naděje byly již tolíkrát zklamány! Sta zítřků šla jeden za druhým, sta zítřků navlas podobných včerejšku a dnešku a vesměs vyplněných ničím a čekáním, čekáním na nic. Čas již neplynul. Rok byl jako Styx, podsvětní řeka, obtáčející život kruhem černých a mastných vod, pochmurně se lesknoucích a vypadajících, jako by stály. Zítřek? Zítřek je mrtev.

V srdeci těchto dvou dětí Zítřek najednou vstal z mrtvých.

Zítřek je uviděl sedět zase u fontány. A stejně zítřky následující. Krásné počasí přálo těm kratičkým, denně o něco delším setkáním. Přinášeli si každý svou svačinu a s radostí si ji vyměňovali. Petr čekával ted' u musejných vrat. Chtěl vidět její práce. Třebaže na ně nebyla nijak pyšná, nedala se prosit a ukázala mu je. Byly to zmenšené kopie slavných obrazů nebo jen částí obrazů, nějaká skupina, postava, poprsí. Na první pohled dosti příjemné obrázky, ale hrozně nedbale udělané. Tu a tam malba dosti správná a pěkná; ale hned vedle školácké chyby nápadně prozrazující nejen neznalost základních malířských vědomostí, nýbrž také naprostou lhostejnost a netečnost k tomu, co si kdo bude myslit. „Ach co, není to tak špatné!" Lucie jmenovala reprodukované obrazy. Petr je, znal velmi dobře. Jeho tvář se vraštila zklamáním. Lucie cítila, že její práce se mu nelibí; a přece mu s jakousi umíněností chtěla ukázat vše... a také toto zde... tu máš!... nejhorší svou práci! A přitom jí kolem rtů stále poletoval posměšný úsměv; to se vysmívala jak sama sobě, tak Petrovi; ale že by ji Petrovo zklamání nějak mrzelo, to si přiznat nechtěla ani sebeméně. Petr se přemáhal, aby nevybuchl. Ale nakonec toho bylo příliš mnoho. Ukazovala mu kopii jednoho Raffaela z Florencie.

„Ale vždyť to nejsou ty barvy!" řekl.

„Och, to by byl opravdu zázrak!" řekla. „Vždyť jsem ten originál jak živa neviděla! Dělala jsem to podle fotografie."

„A to vám to nikdo nevytkne?"

„Kdo? Kupci? Ani ti neznají originál... A i kdyby jej snad byli viděli, ti si umělecké dílo nikdy neprohlížejí tak důkladně! Červená, zelená, modrá, v tom ve všem vidí jenom planoucí

barvičky. Někdy mívám předlohu barevnou, a přece změním barvy... Na příklad toto, hleďte." (A ukázala mu Murillova andílka.)

„A vy myslíte, že je to tak lepší?"

„Ne, to ne, ale bavilo mě to... A pak, je to pohodlnější... A vůbec, je mi to jedno. Hlavní je, aby se to prodalo."

Po této poslední furiantské větě zmlkla, vzala mu z rukou obrázky a hlasitě se zasmála.

„Tak co? Je to, pravda, ještě horší, než jste čekal?"

Smutně se jí zeptal:

„Ale proč, proč to děláte?"

Pohlédla na jeho nechápavě zkormoucenou tvář a laskavě, s mateřskou ironií se přitom usmívala: viděla v Petrovi hodného měšťanského synáčka, kterému všechno v životě bylo tak snadné a který nechápe, že člověk musí dělat mnohé ústupky, aby mohl...

Znovu se zeptal:

„Proč? Řekněte proč?"

(Stál před ní úplně zahanben, jako by on sám byl tím mazalem... Ano, hodný hošiček! Hned by ho políbila... tak pěkně, slušně, na čelo.)

Klidně mu odpověděla:

„Proč? No přece proto, abych měla z čeho žít."

To ho naplnilo úžasem. Na tuto možnost ani ve snu nepomyslil.

„Život, to je složitá věc," lehkomyslně a s mírnou posměšností pokračovala Lucie.

„Především je třeba jíst, a to denně. Člověk se večer nají. A ráno aby začal znova. A také oblékat se člověk musí, celé tělo, hlavu, ruce, nohy. To je nějakých šatů! A platit se musí za všechno. Život, to je ustavičné placení."

Tentokrát po prvé uviděl, co do té chvíle unikalo krátkozrakosti jeho lásky: chudou, místy vypelichanou kožešinku, trochu již obnošené střevíčky a jiné takové

známky chudoby, jež pařížská děvčátko dovedou zakrývat vrozenou elegancí. A srdce se mu sevřelo.

„Ach, a nemohl bych vám... nemohl bych vám snad nějak pomoci?"

Poodstoupila od něho a začervenalá se:

„Ne, ne," řekla rozmrzele, „o tom nemůže být ani řeči... Nikdy... Nepotřebuji."

„Ale já bych to udělal tak rád!"

„Ne! O tom už ani slova. Nebo přestaneme být přáteli."

„Tak teď jsme přátelé?"

„Ano. Jste-li mi ovšem přítelem i ještě teď, když jste viděl ty mé hrozné mazanice."

„Ale ovšem! To přece není vaše vina."

„Ale mrzí vás to, pravda?"

„Ach, to ano!"

Spokojeně se zasmála.

„To je vám k smíchu, vy zlá?"

„Ne, to není nic zlého. Nemůžete tomu rozumět."

„Tak proč jste se zasmála?"

„To vám neřeknu."

(A v duchu si říkala: „Miláčku! Jak jsi hodný, že se rmoutíš, že jsem udělala něco špatného!")

A nahlas řekla:

„Jste hodný. Děkuji vám."

(Pohlédl na ni nechápavě.)

„Nesnažte se porozumět,“ dodala a měkce ho pohladila po ruce. „Tak, a mluvme o něčem jiném...“

„Ano... Ale ještě jedinou otázku... Přece jenom bych rád věděl... Řekněte mi, prosím... a nezlobte se na mne... jste zrovna ted' v nějaké peněžní tísni?“

„Ne, ne, řekla jsem to před chvílí jenom proto, že jsem nejednou mívala těžké chvíle. Ale ted' je už lépe. Maminka si našla zaměstnání s dobrým platem.“

„Vaše maminka pracuje?“

„Ano. V továrně na střelivo. Dostává dvanáct franků denně. A to je pro nás mnoho peněz.“

„V továrně! Ve válečné továrně!“

„Ano.“

„Ale to je hrozné!“

„Ach Bože můj, člověk musí brát, co se naskytne!“

„Ale, Lucie, kdyby vám, co kdyby vám někdo nabídl...“

„Já, jak vidíte, dělám kýče... Ach! Tady to vidíte, že jednám správně, když vyrábím ty mazaniny.“

„Ale kdybyste neměla jinou možnost výdělku než prací v nějaké takové továrně na střelivo, šla byste tam?“

„Kdybych musela vydělávat a neměla jinou možnost? Ale ovšem! A jak bych tam pospíchala!“

„Lucie! Myslíte vůbec na to, co se tam vyrábí?“

„Ne, na to nemyslím.“

„Všechno, co působí strašné bolesti, co zabíjí, roztrhává, pálí a mučí bytosti, jako jste vy, já, všichni lidé...“

Zdvihla ukazováček ke rtům, naznačujíc mu, aby mlčel.

„Vím, to všechno vím, ale nechci na to myslit.“

„Vy na to nechcete myslit?“

„Nechci,“ řekla.

A po chvíli mluvila dál:

„Žít se musí... Jakmile člověk myslí, přestává žít... A já žít chci a chci. Jestliže mě osud nutí dělat, abych mohla žít, to nebo ono, nebudu se přece trápit přemýšlením, jaký je konečný účel té nebo oné práce? To se mě netýká; jsem prostě nucena dělat to; je-li to špatné, není to má vina. V tom, co chci já, není špatného nic.“

„A co chcete vy?“

„Především žít.“

„Máte život ráda?“

„Ale ovšem. Či to není správné?“

„Ach ne, naopak: je to tak krásné, že žijete.“

„A vy? Vy nemáte život rád?“

„Neměl jsem jej rád až do...“

„Až do?“

(Ale tato její otázka se nedožadovala odpovědi. Oba dobře věděli, jak by zněla.)

Petr pokračoval ve své myšlence:

„Řekla jste ‚především‘, ‚především chci žít‘. A co potom? Co ještě chcete?“

„Nevím.“

„Ale ano, jistě to víte...“

„Jste všetečný.“

„Ano, velice.“

„Ale já se ostýchám vám to říci...“

„Pošepteje mi to do ucha. Tak to nikdo neuslyší.“

Usmála se.

„Chtěla bych (zaváhala), chtěla bych aspoň trošinku štěstí...“ (Seděli teď docela blízko u sebe.)

Mluvila dál:

„Není to přání příliš smělé? Často jsem slyšela, že je to sobecké; a já sama mnohdy přemýšlím, na co vlastně má člověk právo. Když tak kolem sebe vidím tolik bídy a tolik utrpení, opravdu se bojím dožadovat se něčeho... Ale mé srdce přece žádá a volá: „Ano, mám právo, mám svaté právo na trochu, trošinku štěstí.“ Řekněte mi upřímně: Je to sobecké? Myslíte, že je to špatné?“

Vzrušil ho nesmírný soucit. Ten výkřik srdce, to prostinké, nesmělé přání jím hluboce otřáslo. Vyhrkly mu slzy. Jak tak seděli bok po boku na lavici a opírali se o sebe, cítili teplo svých nohou. Zatoužil obrátit se k ní a sevřít ji v náručí. Neodvážil se pohnout, protože se bál, že by již neovládl své vzrušení. Seděli nehybně a dívali se rovně před sebe, k nohám. A tu Petr chvatně, hlasem vroucím a tichým řekl, téměř ani nepohybuje rty:

„ó mé drahé, milé tělo! Ó mé srdce! Chtěl bych vaše nožky držet v dlaních, na rtech, chtěl bych vás láskou celou sníst...“

Nepohnula se a velmi rychle a stejně jako on docela tiše vzrušeně řekla:

„Vý blázne! Blázínku...! Mlčte...! Snažně vás prosím...“

Nějaký starší pán pomalu kráčel kolem. Cítili, jak se jim těla rozplývají láskou...

V aleji nebyl již nikdo. Rozčepýřený vrabec dováděl v písku. Vodotrysk sypal jasné kapičky vody. Nesměle k sobě obrátili tváře; a jakmile se jejich pohledy setkaly, jejich ústa se ptačím letem spojila, bázlivě a chvatně se na sebe přitiskla a pak se zase rozlétla. Lucie vstala a odcházela. Také Petr vstal. Řekla mu: „Zůstaňte zde.“

Ted' se již neodvážili pohlédnout na sebe. A Petr šeptal:

„Lucie... Tu trochu... Tu trošku štěstí... řekněte... teď ji máme, že?“

ŠPATNÉ POČASÍ PŘERUŠILO SVAČINY u vrabčí fontány. Mlha zastřela únorové slunce. Ale nemohla uhasit žár slunce, jež nosili v srdeci. Ach, jen ať je počasí, jaké chce: zima, teplo, deště, větry, sníh nebo slunce! Pro ně to bude vždycky dobré. Ba bude to čím dál' tím lepší, neboť v době, kdy štěstí je ve věku růstu, nejkrásnějším ze všech dnů je vždycky dnešek.

Mlha pro ně byla vítanou záminkou, aby spolu trávili část dne. Bylo menší nebezpečí, že je někdo uvidí. — Čekával na ni ráno u tramvaje a doprovázel ji pak při jejích pochůzkách po Paříži. Límeč svrchníku míval zdvižený. Ona měla teplou čapku, kožišinu zimomřivě ovinutou až po bradu a závoj utažený tak, že kypré rty na něm tvořily kolečko. Ale nejlepším závojem bývala vlhká síť ochranné mlhy. Byla jako popel, hustá, šedivá, žlutavě světlíkující. Nebylo v ní vidět ani na deset kroků. A čím dále se šlo starými uličkami sestupujícími kolmo k Seině, tím hustší bývala. Přátelská mlho, sen se volně rozvíjí v tvých chladných povlácích a zachívá se blahem! Bývali v ní jako mandle v dužině plodu, jako plamen v zastřené svítelně. Petr k sobě tiskl Luciu levou paži; měli stejný krok, téměř stejnou výšku, ona byla o něco vyšší, a stále tlumeně švitořili, majíce tvář vedle tváře[^] Petr by byl nejradiji zlibal to vlhké kolečko na závoji.

Chodívala do obchodu, který je u ní objednával, prodávat ty své „falešné staré mistry“, ty nepovedené „kýče“, jak říkávala. Nikdy při tom nepospíchali, a třebaže to nedělali, jak aspoň tvrdili, schválně, chodívali největší oklikou a sváděli to pak na mlhu. A když se nakonec cíl přes všechno jejich úsilí vyhnout se mu přece přiblížil, Petr zůstával pozadu a Lucie vcházela do krámu. Čekal na ni na nároží. Čekával dlouho a nebývalo mu teplo. Ale byl rád, že čeká a že mu není teplo; byl dokonce rád, že se nudí, protože to všechno bylo pro ni. Konečně vyšla z krámu a rychle k němu přiběhla, usměvavá, rozněnělá, znepokojená, zdali mu není zima. Poznával jí na očích, když prodala dobře, a míval z toho radost, jako kdyby to byl úspěch jeho. Ale obyčejně se vracívala s prázdnýma rukama; chtěla-li dostat peníze, musila se k obchodníkovi vracet dva i tři dny po sobě. A to ještě musila být ráda, když jí objednanou práci nevrátili s hrubými výtkami! Tak na příklad dnes se do ní zhurta pustili pro malý portrét malovaný podle fotografie nějakého nebožtíka, kterého jakživa neviděla. Nebožtíkova rodina byla pohoršena, že Lucie nevystihla přesně barvu jeho očí a vlasů. Nezbývalo nic jiného než namalovat to znovu. Protože však měla v povaze vidět vždy spíše komickou stránku svých malířských neúspěchů, srdečně se tomu smála. Ale Petr se nesmál. Zuřil.

„Pitomci! Strašní pitomci!“

Když mu Lucie ukazovala fotografie, podle kterých měla namalovat barevné podobizny, sršel opovržením (ach, jak ji bavíval ten jeho směšný vztek!) k těm hlavám hlupáků se strnulými slavnostními úsměvy. Zdálo se mu znesvěcením, že se Luciiny milované oči namáhají vystihnout, že se její ruce snaží zobrazit podoby těch čenichů. Ne, to je odporné! To jsou pak mnohem lepší ty kopie starých mistrů z obrazáren. Ale s těmi již nebylo možno počítat. Už i poslední obrazárny se zavíraly a kupci se o ně nezajímali. Doba již nepřála světicím a andělům, nýbrž vojákům. Každá rodina měla nějakého vojáčka, mrtvého nebo ještě živého, častěji však mrtvého, a přála si zvěčnit jeho podobu. Nejbohatší chtěli podobizny barevné; to

byla práce placená dosti dobře, ale čím dál vzácnější; člověk proto musil vyhovovat každému zákazníkovi přání. Pro nedostatek takové výnosnější práce nezbývalo zatím nic jiného než zvětšovat za směšné ceny fotografie.

Nejzřejmější přitom bylo, že Lucie teď již neměla důvodů, aby se zdržovala v Paříži, protože v obrazárnách pracovat již nemohla; šlo teď vždy jen o to, zajít každého druhého nebo třetího dne do obchodu odevzdat práci nebo pro nové objednávky; práci teď mohla dělat doma. To ovšem nijak nevyhovovalo touhám těchto dvou dětí. — A proto dlouho bloudili ulicemi a nemohli se rozhodnout k návratu.

Poněvadž se cítili unaveni a ledová mlha je rozechvěla, vešli do kostela; a tam sedíce pěkně pokojně v koutku

kaple a pohlížejíce na barevná chrámová okna, tiše si povídali o všedních drobnostech svého života. Chvílemi mlčeli; a jejich duše zbavené slov (nikdy je nezajímal smysl slov, nýbrž jejich životní dech, jakoby letmé dotyky chvějivých tykadel), jejich duše pokračovaly v jiném dialogu, vážnějším a hlubším. Sen chrámových oken, stín sloupů, šepot žalmů, to všechno se mínilo do jejich snění, to všechno připomínalo onen smutek života, na který chtěli zapomenout, a probouzelo útěšnou touhu po nekonečnu. Třebaže bylo již téměř jedenáct hodin, žlutavé šero naplňovalo chrámovou lodě jako olej posvátnou nádobku. Shora, odkudsi z veliké dálky, řinuly se podivné proudy světla, tmavý purpur okna, rudá skvrna s fialovými záblesky, nejasné obrazce vroubené černým kováním. Na vysoké černé chrámové zdi tvořilo to krvavé světlo ránu...

Najednou Lucie řekla:

„Musíte tam také jít?“

Hned porozuměl, protože v duchu mlčky sledoval touž chmurnou stopu.

„Musím,“ řekl. „Lépe o tom nemluvit.“

„Jen toto ještě: řekněte mi kdy.“

Odpověděl:

„Za půl roku.“

Povzdychla.

A Petr dodal:

„Lépe je nemyslit na to. Nač by to bylo?“

A ona přisvědčila:

„Ano, nač?“

Zhluboka vdechli, aby zaplašili tu myšlenku. A po chvíli se směle (Nebo by se naopak mělo říci „bázlivě“? To at' rozhodne ten, kdo ví, v čem je pravá odvaha.) oba vynasnažili mluvit o něčem jiném. O chvějivých hvězdách svěc v mlžném vzduchu. O tiše přehrávajících varhanách. O kostelníkovi, jenž šel kolem. O tom, jakou tajemnou schránkou je její taštička, prohrabávaná Petrovými všetečnými prsty. Vášnivě se bavívali takovými maličkostmi. Ani jedno, ani druhé z těch ubohých dětí ani zdaleka nenapadlo, že by mohly přemýšlet, jak uniknout osudu, který hrozil roztrhnout je od sebe. Vzepřít se válce? Postavit se proti smýšlení celého národa? Vždyť to by znamenalo totéž jako vyzdvihnout ten kostel, který je přikrývá svým kamenným krunýřem! Nezbývalo než zapomenout, nemyslit na to až do poslední vteřiny a potají doufat, že ta poslední vteřina nikdy nepřijde. A až do té doby vychutnávat štěstí.

Když vyšli, stále rozmlouvajíce, zatáhla ho za rukáv nazpět k výkladu, kolem něhož zrovna prošli. Byl to obchod s obuví. Petr viděl, jak její pohled roztoženě hladí vysoké šněrovací střevíce z jemné kůže.

„Hezké," řekl.

A ona:

„Jako báseň!"

Usmál se tomu slovu a také ona se zasmála.

„Nebyly by příliš veliké?"

„Ne, je to zrovna má míra."

„Tak co kdybychom je kupili?"

Stiskla mu paži a odváděla ho, aby se odtrhla od lákavého pohledu.

„To je jenom pro boháče. (A tiše zanotovala začátek dětské písni: *Do kolečka do kola...*) Pro nás to není!"

„A proč ne? Popelka přece také měla pěkné pantoflíčky!"

„Tenkrát byly ještě dobré víly."

„A dnes jsou stále ještě milenci."

Lucie zazpívala.:

„Ne, ne, kdepak, příteli, to ne!"

„Ale proč, když jsme přátelé?"

„Právě proto."

„Právě proto?"

„Ano, protože od přítele se nesmí nic brát."

„Od nepřítele tedy ano?"

„Spíš od cizího, na příklad od mého kupce, kdyby mi chtěl dát zálohu, ten zloděj!"

„Ale, Lucie, jistě mám právo objednat si u vás nějaký obraz!"

Zastavila se, aby mohla vyprsknout smíchem:

„Vý a obraz ode mne? Chudinko, co byste s ním dělal? Získal jste si dost velikou zásluhu již tím, že jste se na ně podíval. Já přece dobře vím, že jsou to mazanice. Bylo by vám z nich nanic."

„Kdepak! Některé z nich byly docela roztomilé. A pak, je-li to můj vkus?"

„To se od včerejška nějak nápadně změnil!"

„A taková změna není dovolena?"

„Ne, mezi přáteli ne."

„Lucie, namalujte mou podobiznu!"

„I hled'me, ted' chce zas podobiznu!"

„Ale já to myslím docela vážně. Těm hlupákům, jež malujete, se přece jistě vyrovnám..."

V nerozvážném nadšení mu stiskla ruku:

„Milý!"

„Co jste to řekla?"

„Nic jsem neřekla."

„Ale já jsem to dobře slyšel."

„Tak si to nechte pro sebe!"

„A ne, nenechám si to. Vrátím vám to dvojnásob... Milá... Milá... Namalujete mou podobiznu, pravda? Ujednáno, že ano?"

„Máte nějakou fotografii?"

„Ne, to nemám."

„Jak tedy chcete, abych to udělala? Nemohu vás přece malovat na ulici."

„Řekla jste mi, že býváte doma téměř denně sama."

„Ano, v ty dny, kdy maminka pracuje v továrně. Ale netroufám si..."

„Vy se bojíte, že by nás někdo viděl?"

„Ne, to ne. Nemáme tam sousedy."

„Tak čeho se bojíte?"

Neodpověděla.

Došli k zastávce. Třebaže tam kolem nich stáli lidé

čekající na tramvaj, nebylo je téměř ani vidět; mlha malé milence stále osamocovala. Lucie se vyhýbala Petrovu pohledu. Vzal ji za obě ruce a něžně řekl:

„Milá, drahá, nebojte se..."

Pozdvihla hlavu. Pohlíželi na sebe. jejich oči byly tak poctivé I

„Důvěřuji vámi" řekla.

A zavřela oči. Cítila, že je mu zasvěcena;

Pustili si ruce. Tramvaj se chystala odjet. Petrův pohled byl tázavě upřen na Lucii.

„Kdy?" zeptal se.

„Ve středu," odpověděla. „Přijďte kolem druhé hodiny..."

A ještě než vstoupila do vozu, zase se tak šibalsky usmála a pošeptala mu do ucha:

„Tu fotografii mi přece jen přineste. Nejsem takový umělec, abych dovedla malovat bez fotografie... Ale ano, ano, vždyť já vím, že ji máte, vy škodolibý taškář!"

PAŘÍŽSKÉ PŘEDMĚSTÍ ZA MALAKOVEM. Ulice jako chrup s vylámanými zuby, mezi jednotlivými domy ještě nezastavěné pozemky, ztrácející se v pustých polích, a za prkennými ohradami chatrče hadrářů. Sedivé, kalné nebe leží nízko nad celým tím bezbarvým krajem; z jeho hubených boků dýmá mlha. Vzduch je syrový. Je snadné najít hledaný dům: Jsou na té straně ulice jenom tři. Je to poslední z nich: naproti němu je prázdný pozemek. Má poschodí, dvorek ohrazený latkovým plotem, dva nebo tři nuzné keříky, obdélníček zelinářské zahrady, zaváté sněhem.

Petr vešel docela tiše, nebot' sníh ztlumil jeho kroky. Ale záclonky v přízemí se pohybují; a když se blíží ke dveřím, dveře se otvírají a Lucie stojí na prahu. V šeru chodby se vítají zadrhlým hlasem; a Lucie ho vede do první místnosti, používané za jídelnu. Tam maluje; stojan má postaven u okna. Zprvu nevědí, co by si řekli: přespříliš se v myšlenkách na toto setkání připravovali: a teď nechce žádná z připravených vět vyplynout na rty: a mluví spolu tlumeně, ačkoli v domě nikdo není. Snad právě proto. Sedí několik kroků od sebe a bojí se pohnout; a Petr si ani neshrnul límec na zimníku. Povídají si o tom, jaká je venku zima a kdy jezdí elektriky. Hrozně je oba mrzí, že se cítí tak hloupí.

Lucie se konečně odhodlává a ptá se ho, zdali přinesl fotografie. A jakmile je vytáhl z kapsy, hned oba zase oživují. Z těch obrázků se stávají prostředníci umožňující rozhovor; milenci teď již nejsou tak docela sami; dívají se teď na ně ještě jiné oči, a nejsou to oči stísnějící. Petr měl dobrý nápad (ale záludného v něm nebylo nic): přinesl všechny své fotografie od tří let; na jedné z nich byl ještě v sukničce. Lucie se radostí směje; promlouvá k obrázků lichotivá, čtveračivá slůvka. Což je pro ženu něco slastnějšího než vidět, jak její milenec vypadá v útlém dětství? V duchu ho kolébá, kojí ho, ba málem sní, že ho sama porodila! A pak (och, není tak hloupá), je to velmi pohodlná záminka, aby tomu maličkému řekla všechno to, co nemůže říci velkému. Když se jí Petr ptá, která z fotografií se jí líbí nejvíce, bez váhání odpovídá:

„Tady ten roztomilý človíček..."

Jak je už vážný! Téměř vážnější než dnes. Ovšem, kdyby se odvážila (a zrovna se odvažuje) podívat se a srovnat s tím obrázkem dnešního Petra, uviděla by v jeho očích výraz odevzdanosti a radosti tak dětské, že není ani v očích toho dítěte; neboť oči dítěte, toho pečlivě ošetřovaného a hlídaného měšťánka, jsou jako ptáčata v kleci, nemající dosti světla; a světlo přišlo, pravda, Lucie? Ted zase Petr chce vidět fotografie Luciiny. Ukazuje mu šestiletou holčičku s tlustým copem a s malým psíkem v náručí; a když se tak vidí, šibalsky si říká, že tenkrát nemilovala méně ani o mnoho rozdílněji; všechno, co v srdeci měla, již tenkrát dávala svému Petrovi, svému psíčkovi: již tenkrát to dávala Petrovi, na něhož čekala. Ukázala také třináctiletou nebo snad čtrnáctiletou slečinku, koketně a trochu strojeně kroutící krkem; na* štěstí byl přitom v koutku rtů stále ten tichý čtveračivý úsměv, jako by říkal: „Víte, to já se jen tak bavím; vážně to nemyslím...“

Ted již úplně zapomněli na rozpaky.

Lucie začala načrtávat Petrův portrét. Protože ted' se již nesměl hýbat a promluvit směl jen tu a tam nějaké slůvko, Lucie mluvila téměř stále sama. Původně se bála mlčení. A jak se to vždy stává upřímným lidem, když mluví trochu déle, brzy došlo k tomu, že se mu svěřovala s důvěrnostmi o sobě a o své rodině, jež původně nikterak nemínila vypravovat. Překvapilo ji, že se slyší tak mluvit; ale couvnout nebylo již možné: i Petrovo mlčení bylo jako svah, po němž splýval proud jejích slov...

Vypravovala mu o svém dětství na malém městě. Pocházela z Tourainska. Její matka, dcera bohatých rodičů a vážených měšťanů, zamilovala se do učitele, venkovského synka. Její měšťanská rodina oděpřela dát svolení k sňatku; ale milenci byli umíněni; dívka čekala s ohláškami až do své dospělosti. Rodiče se k ní od toho sňatku neznali. Mladí manželé prožívali léta vyplněná láskou a nouzí. Manžel se vysíloval prací; a přišla nemoc. Žena statečně vzala na sebe i tuto novou strast; pracovala za dva. Její rodiče, zatvrzele setrvávající v uražené pýše, odmítali poskytnout jí sebemenší pomoc. Nemocný muž umřel několik měsíců před začátkem války. A matka s dcerou se nijak nesnažily navázat styky s matčinou rodinou. Ta by jistě byla Lucii přijala vlídně, kdyby sama byla přišla se žádostí o smír, neboť taková žádost by byla posuzována jako pokání za matčino chování. Ale to mohla pyšná rodina čekat! To by byly raději kamení chroupaly!

Petr se divil tvrdému srdci těch měšťanů. Lucii se to nezdálo nijak zvláštní.

„Patrně nevíte, že takových lidí je mnoho. A nejsou to lidé zlí. Ne, můj děd a babička jistě nejsou zlí a jistě se jen s bolestí přemáhali, aby nám nenapsali: „Vrat'te se!“ Ale jejich ješitnost byla příliš pokořena. A u takových lidí není nic tak silného jako ješitnost. Ta je silnější než všechno ostatní. Kdykoli jim někdo nějak ukřivdí, není to jenom křivda spáchaná na nich, nýbrž je to Křivda. Všichni ostatní jim křivdí, jenom oni jediní jsou vždycky v právu. A třebaže nejsou zlí (ne, oni opravdu nejsou zlí), raději by vás nechali vedle sebe pozvolna umřít hladem, než by uznali, že možná nejsou v právu! Ach, nejsou sami! Takových je! A ještě horších! či myslíte, že se mylím? Nejsou takoví, jak říkám?“

A Petr přemýšlel. A byl vzrušen, protože si říkal: „Ale ano, jsou takoví...“

Najednou očima této dívenky uviděl chudobu srdce, pustinnou vyprahlost buržoasní třídy, jejímž byl členem; vyschlou, úplně vyčerpanou půdu, která pozvolna vysála všechny životní šťávy a již je neobnovuje, podobně jako ty asijské pouště, v nichž plodné řeky kapka za kapkou zmizely pod rozžhaveným pískem. I ty, o nichž se domnívají, že je milují, milují jenom jako svůj majetek; obětují je svému sobectví, své zatvrzelé pýše, svému omezenému, tvrdohlavému rozumu. Petr v této souvislosti zarmouceně myslil na své rodiče a sám na sebe.

Mlčel. Okna v pokoji se zachvívala dalekou střelbou z děl. A Petr se rozpomněl na ty, kteří tam na frontě umírají, a zahořkle řekl:

„A také toto je jejich dílo.“

Ano, chraplavý štěkot vzdálených děl, světová válka, celá ta hrozná katastrofa — vyschlé srdce a nelidskost ješitné a omezené měšťanské vrstvy měla v tom ve všem velikou část odpovědnosti. A teď (a to bylo spravedlivé!) se obluda puštěná z řetězu již nezastaví, dokud nepohltí také ji.

A Lucie řekla: „Tak je to správné.“

Neboť ani to netušíš, myslila na totéž jako Petr. A Petr se zachvěl, když slyšel tu ozvěnu.

„Ano, tak je to správné,“ řekl; „spravedlivé je všechno, co se děje. Tento svět byl již příliš starý; musil, musí zhynout.“

A Lucie sklonila se smutnou resignací hlavu a přisvědčila:

„Ano.“

Vážné dětské tváře, skloněné pod strašným Osudem a nesoucí pod mladým čelem, zbrázděným starostlivými vráskami, takové zoufalé myšlenky!

V pokoji se šerilo. Nebylo nijak teplo. Lucie měla již tak zkřehlé ruce, že zanechala práce; ale nedovolila Petrovi podívat se na ni. Přistoupili k oknu a dívali se na večer nad smutnými poli a lesnatými návršími. Fialové lesy tvořily půlkruh na zeleném nebi, posypaném světlým zlatým popraškem. Něco z duše Puvise de Chavannes se vznášelo prostorem. Kterési prosté Luciino slovo ukázalo, že umí vnímat takovou ztajenou harmonii. Skoro se tomu podivil. Ale jeho podiv se Lucie nedotkl nijak nepříjemně; odpověděla, že je přece možné cítit i to, co nedovedeme vyjádřit. Maluj e-li tak špatně, není to jenom její vina. Z šetrnosti, možná špatně pojaté, nedokončila studia na malířském oddělení průmyslové školy. Ostatně k malování ji přivedla jenom chudoba. Nač malovat bez potřeby? Nebo Petr nemyslí, že téměř všichni umělci se uměním zabývají bez opravdové nutnosti, z ješitnosti, aby měli nějaké zaměstnání, nebo také proto, že se zprvu domnívají, že je to niterná potřeba, a potom se již nechťejí přiznat, že se mylili? Umělcem by se měl stávat jenom ten, kdo naprosto nijak nemůže sám pro sebe uchovat všechno, co cítí, jenom ten, kdo toho v nitru má příliš mnoho.

„Ale já toho v sobě mám tak zrovna pro jednoho — ne, pro dva,“ dodala, protože Petr zkłamaně našpulil rty.

Krásné zlaté odstíny oblohy temněly. Pustá pláň zase nabývala tvárnosti žalostně smutné. Petr se Lucie zeptal, zdali se v té samotě nebojí.

„Nebojím se.“

„Ani když se vracíte pozdě domů?“

„Nehrozí zde žádné nebezpečí. Pařížtí flinkové sem nechodí. Ti mají ustálené zvyky. Jsou to také takoví buržoové. A pak, máme zde v sousedství starého hadráře se psem. A vůbec: Nebojím se. Ach, nijak se tím nechlubím! Není to statečnost nijak záslužná. Statečná nejsem. Ale ještě nikdy jsem neměla příležitost zažít opravdový strach. Možná že toho dne, kdy se s ním někde střetu, budu zbabělejší než kterákoli jiná žena. Cožpak ví někdy člověk, co v něm vězí?“

„Já vím, co všechno ve vás je,“ řekl Petr.

„Ach, to je mnohem snadnější. Já to o vás také vím. O druhém to člověk vždycky ví lépe.“

Vlhký večerní chlad pronikal zavřenými okny. Petr se lehce zachvěl. Lucie hned postřehla, jak mu na šíji naskočila husí kůže, a odběhla mu připravit hrníček čokolády; ohřívala ji na lihovém vařiči. Posvačili. Lucie s mateřskou starostlivostí přikryla Petrova ramena svým

šálem; a Petr to přijímal jako kočka, která má radost z teplé látky. Myšlenky je znovu přivedly nazpět k Lu-ciinu přerušenému vypravování. Petr se zeptal:

„Teď, když jste, vaše maminka a vy, tak samy, tak docela samy, jistě se máte nesmírně rády.“

„Ano,“ řekla Lucie, „měly jsme se velmi rády.“

„Měly?“ opakoval po ní Petr.

„Och, milujeme se ještě stále!“ odpověděla Lucie, ale byla poněkud na rozpacích pro to slovo, jež jí tak nenadále uklouzlo. (Proč mu stále říkala víc, než chtěla? A on se přece na nic neptal, neodvažoval se ptát. Ale viděla, že jeho srdce se jí vyptává. A je tak příjemné svěřovat se někomu, když jsme se ještě nikdy nikomu svěřit nemohli. Ticho v celém domě i to šero v místnosti ji ponoukalo, aby se svěřila se vším.) Řekla:

„Něco se již čtyři léta děje. Všichni lidé se změnili.“

„To chcete říci, že vaše matka se změnila? Nebo že jste se změnila vy?“

„Všichni lidé,“ opakovala Lucie.

„A v čem se změnili?“

„To se nedá říci. Ale je cítit, že všude, mezi známými a dokonce i v rodinách, vzájemné styky nejsou již takové, jaké bývaly. Dnes nemá člověk nic jistého; ráno si říká: ‚Co uvidím dnes večer? Poznám jej?‘ Žijeme jako na prkně nad vodou; stále nám hrozí ztroskotání.“

„Tak co se vlastně stalo?“

„Nevím,“ řekla Lucie, „neumím to vysvětlit. Ale začalo to zároveň s válkou. Cosi je ve vzduchu. Kdeko je rozrušen. V rodinách je vidět, jak ti, kteří se dříve nemohli obejít jeden bez druhého, jdou teď každý svou cestou. A každý běží, jako by byl zpit, s nosem na stopě.“

„Ale kam běží?“

„To nevím. A myslím, že ani oni to nevědí. Tam, kam je pohání náhoda a touha. Ženy si opatřují milence. Manželé zapomínají na manželky. A ti dobrí lidé, kteří se v mírových dobách zdávali tak klidní a tak spořádaní! Všude je slyšet o rozvrácených manželstvích. A stejný poměr je mezi rodiči a dětmi. Má matka...“

Zarazila se a potom dodala:

„Má matka si také žije po svém.“

Znovu se zarazila, ale přece řekla:

„Je to ovšem docela přirozené. Je ještě mladá; a neužila, chudinka, mnoho štěstí; neměla příležitost vybit ze sebe všechnu svou lásku. Má právo chtít ještě kus nového života.“

Petr se zeptal:

„Chce se znovu vdát?“

Lucie zavrtěla hlavou. Vlastně ani neví... A Petr se neodvážil vyptávat se na podrobnosti.

„Má mě ještě stále ráda. Ale takové, jak to bývalo, to již není. Teď se beze mne již obejde... Chudák maminka! Jistě by byla velice ztrápená, kdyby věděla, že její láska ke mně dnes již není v jejím srdci na prvním místě! Nikdy by nesvolila uznat to...“

Jak divný je život!

Lucie se usmívala něžně, smutně, a přece potutelně. Petr zlehka položil dlaň na její ruce, opřené o stůl, a zůstal tak nehybně sedět.

„Jsme ubozí tvorové,“ řekl.

Lucie po chvilce odpověděla:

„My? Jak pokojně žijeme! Jiní lidé mají horečku. Válka. Továrny. Všechno to spěchá a štve se. Pracovat, žít, užít...“

„Ano,“ řekl Petr, „chvíle vyměřená životu je krátká.“

„O důvod víc, aby se nechvátilo!“ řekla Lucie. „To

je pak člověk u cíle příliš brzy. Jděme raději drobnými" krůčky."

„Ale když ta chvíle sama prchá tak rychle!" řekl Petr. „Držme ji pevně."

„Však já ji držím, dobře ji držím," řekla Lucie, držíc ho za ruku.

Tak spolu něžně nebo závěrně rozmlouvali jako dobrí staří přátelé. Ale přitom se měli na pozoru, aby stůl byl stále mezi nimi.

A najednou si uvědomili, že v pokoji je tma. Petr chvatně vstal. Lucie ho nijak nezdržovala. Krátká chvíle uplynula. Báli se chvíle, která by možná teď přišla. Rozloučili se stejně stísněně, hlasem stejně tichým a zaškrzeným, jako když přišel. Na prahu se jejich ruce téměř ani neodvážily stisku.

Ale když se dveře zavřely a Petr již vycházel ze zahrádky, obrátil hlavu k přízemnímu oknu a v posledním měděném záblesku zimního soumraku uviděl na skle Lu-čiinu siluetu, sledující ho vášnivým pohledem v tom nejistém ztlumeném světle. A vrátil se k domu, přitiskl ústa na zavřené okno. Jejich rty se tou skleněnou přehradou políbily. Potom Lucie ustoupila do temna místnosti a záclonka okno opět zastřela.

JIŽ ČTRNÁCT DNÍ NEVĚDĚLI CO se ve světě děje. Nezajímali se o to, že se v Paříži pilně zatýká a bez dlouhých okolků odsuzuje, že Německo uzavírá smlouvy a porušuje úmluvy, jež podepsalo, že vlády si pomáhají lžemi, že tisk běsní a armády vraždí. Nečetli noviny. O tom, že je kdesi kolem dokola válka, věděli stejně, jako věděli, že je na světě tyfus nebo chřipka; ale to se jich netýkalo; nechtěli na to myslit.

Této noci se jim válka připomněla sama. Už leželi (vydávali v těch dnech ze svého srdce tolik, že večer bývali vždy vyčerpáni). Najednou zaslechli každý ve své městské čtvrti poplach a odmítli vstát a uchýlit se do sklepů. Zabořili hlavu do peřin, pod příkrývky jako děti, když se blíží bouře, ale vůbec ne ze strachu (byli přesvědčeni, že se jim nic zlého

nestane), nýbrž jenom proto, aby mohli v klidu snít. Lucie poslouchala, jak vzduch v nočních temnotách duní, a přitom si myslila:

„Jak by to bylo krásné, slyšet tu bouři nad hlavou v jeho náručí!“

Petr si zacpával uši. Ať nic neruší jeho myšlenky! Usilovně se snažil nalézt na klávesnici vzpomínek zase píseň toho dne, melodickou nitku hodin od onoho prvního okamžiku, kdy vkročil do Luciina domu, všechny záchravy jejího hlasu, i nejnepatrnější její pohyby, postupné obrazy, jež chvatně zachytily pohledem, stín víček, vlnu vzrušení proběhnuté pod kůží jako záchravě po vodě, úsměv mihnuvší se na rtech jako paprsek, svou dlaň, jak ležela na obnažené vlahosti jejích vztažených rukou, ty drahocenné zlomky, jež se kouzelná obraznost lásky snažila sloučit v jediné objetí. Nedovoloval, aby mu do myšlenek vnikal ten ruch zvenčí. Vnější svět pro něj byl návštěvníkem nevítaným... Válka? Ale ano, vím to, vím. Že je tam? Ať počká! A válka trpělivě čekala za dveřmi. Věděla, že se dočká. On také to věděl; a právě proto se nijak nestyděl za své sobectví. Vlna smrti ho již zanedlouho odnese. Nebyl jí tedy ničím povinován předem. Vrat' se sem, smrti, teprve v den splatnosti! A do té doby mlč! Ach, aspoň do toho neodvratného dne chtěl neztratit ani nejmenší částečku vzácné lhůty; každá vteřina byla zrno zlata a on byl lakomec, který se zamilovaně laská se svým pokladem. To je mé, můj majetek je to! Nedotýkejte se mého klidu, mé lásky! Mé je to až do té chvíle... A až ta chvíle přijde? Možná že nepřijde! Zázrak? Proč ne?

Zatím však proud hodin a dnů stále plynul. V každé nové zatáčce mohutněl hukot peřejí. Petr a Lucie leželi v kocábce a slyšeli to. A teď se již nebáli. Ten mohutný hlas dokonce ukolébával jejich milostné snění jako hluboké tóny varhan. Až se ten jícen přiblíží, zavrou oči, přitisknou se k sobě ještě pevněji a všechno se to skončí naráz. Ten jícen zbavoval trapného přemýšlení o životě, který by byl, který by možná byl potom, v beznadějně budoucnosti. Nebot' Lucie tušila, s jakými překážkami by se Petr setkal, kdyby se s ní chtěl oženit. A Petr, třebaže méně jasně (měl rád trochu nejasnosti), bál se jich také. Nač se dívat tak daleko dopředu? Život po tom jícnu, to bylo jako onen život po smrti, o němž se mluví v kostele. Tam prý se všichni zase shledáme; ale tak docela jisté to není. Jisté je jenom jedno, přítomnost. Naše přítomnost. Do té vrhněme bez jakékoli vypočítavosti celý svůj úděl věčnosti!

Ještě méně než Petr se o okolní život starala Lucie. Válka ji nezajímala. Viděla v ní novou pohromu v řadě všech těch soužení, z nichž je utkán lidský život. Válce se diví jenom takoví lidé, kteří jsou chráněni před holými skutečnostmi. A dívenka se zkušeností předčasně vyspělou a znající boj o každodenní chléb, *panem quotidianum* (Bůh jej nikdy nedává zadarmo!), odhalovala svému příteli z bohaté měšťanské rodiny, že vražedná válka potměšile a ustavičně hubí chudoby a zvláště ženy i pod lživým pláštíkem míru. Ale neříkala mu toho příliš mnoho, protože se bála, aby ho nezarmoutila; když viděla, jak bolestně ho vzrušují její řeči, mívala pocit, že je silnější než on, a byl to pocit plný lásky. Jako většina žen ani ona nepociťovala k jistým ošklivostem života toho fysického i duševního odporu, který naplňoval zhnusením toho jinocha. Nebylo v ní nic buřičského. Dříve by byla i za nejhorších životních okolností bez odporu dovedla vykonávat

i odpuzující práce a jistě by z nich byla vyšla naprostě klidná a čistounká, bez jediné poskvrny. Ale teď by to již nebyla dovedla, protože od té doby, co znala Petra, vštípila jí láska záliby a nechuti milovaného přítele; její vrozená povaha to však nebyla. Lucie byla od přirozenosti klidná a usměvavá, naprostě nijak pesimistická. Zádumčivost, mystická odpoutanost od života, to v její povaze nebylo. Život je, jaký je. Berme jej tak, jak je! Mohl být mnohem horší! Vrtkavost života (a Luciin život byl vždy nuzný, stálé shánění

nejnutnějších životních potřeb, a to zvláště teď, za války) naučila ji bezstarostnosti o zítřek. A k tomu si přidejte, že této mladé svobodomyslné Francouzce byl naprosto cizí každý zájem o život posmrtný. Pozemský život jí stačil. Líbil se jí. Ale visí jenom na vlásku a vlásek se může přetrhnout tak snadno, že opravdu nestojí za to trápit se přemýšlením o zítřku. Vpíejte, oči, dychtivě vpíjejte den, který vás v letu zalévá svým světlem! A pokud jde o to, co bude potom, svěř se, srdce mé, s naprostou důvěrou proudí... Vždyť nemůžeš dělat nic jiného... A není to teď, když máme lásku, rozkošné? Lucie dobře věděla, že to není na dlouho. Ale vždyť ani její život nebude trvat dlouho...

Lucie se tedy velmi málo podobala mladíčkovi, jenž ji miloval a jehož milovala, útlému, vášnivému a nervosnímu, šťastnému i nešťastnému, radujícímu se i trpícímu vždycky horoucně, vzdávajícímu se i vzpouzejícímu se vždycky vášnivě a milovanému od ní právě proto, že se jí tak málo podobal. Ale oba se shodovali v němé vůli nevidět budoucnost; ona to chtěla z bezstarostnosti zpívajícího potůčku smířeného se vším, co přijde; a. on z horoucí negace, která se vrhá do jícnu přítomnosti a vzpírá se z ní vyjít.

STARŠÍ BRATR OPĚT PŘIJEL NA několikadenní dovolenou. Hned prvního večera zpozoroval, že se v rodinném ovzduší něco změnilo. Co? Nebyl by dovedl říci co, ale bylo mu to nepříjemné. Lidský duch má tykadla vnímající i na dálku, ještě než vědomí může vnímaný

předmět zjistit hmatem. A nejjemnější bývají tykadla ješitnosti. Filipova tykadla se chvěla, hledala a divila se: něco jim chybělo... Což tu neměl obvyklý kruh lásky, přinášející mu jako vždy daň uctivých pozorností? Což neměl pozorné posluchačstvo, jemuž skoupě odměroval svá vypravování? Neměl tam rodiče zahrnující ho rozněznělým obdivem? Neměl mladšího bratra? Ach, pozor! Právě on, Petr, neplní své rodinné povinnosti.

Byl ovšem zde, ale neprojevoval staršímu bratrovi dosti horlivou pozornost. Nedožadoval se, jak to dělával dříve, aby mu Filip vypravoval o svých důvěrných zážitcích (Filip mu s oblibou takové důvěnosti odpíral). Žalostná sebeláska! Filip, ačkoli dříve k dychtivým otázkám mladšího bratra vždycky předstíral povýšenou a výsměšnou nechuť, tentokrát byl uražen, že se ho Petr nevyptává. A snažil se sám ho k tomu přimět: stal se hovornějším a pohlížel přitom na Petra, jako by ho chtěl upozornit, že to mluví pro něho. Jindy by se byl Petr zachvěl radostí a ihned by se byl chopil takové výzvy. Teď však nechával Filipa, aby si, chce-li, sám hledal náměty, kterým by upoutal zájem svých posluchačů. Filip tím byl podrážděn a zkusil mluvit ironicky. Ale Petr, místo aby se vzrušil, rozvážně odpověděl tónem stejně nenuceným. Filip chtěl debatovat, rozčiloval se, rozumoval. Ale po chvíli si uvědomil, že řeční sám. Petr se na něho díval, jako by mu říkal:

„Jen si mluv, přítelíčku! Když to tě baví! Jen mluv! Poslouchám tě..."

A na rtech nestoudný úsměv... Úlohy byly vyměněny.

Filip zmlkl; hrozně ho to mrzelo; pozoroval teď mnohem pozorněji toho mladšího bratra, který se o něj již nezajímal. Jak se změnil! Rodiče, vídající ho denně, nepozorovali nic; ale pronikavé a mimo to žárlivé oči Filipovy již nenalézaly po několikaměsíční nepřítomnosti známý výraz bratrovy tváře. Petr vypadal šťastně, unyle, opojeně, zasněně; byl netečný k lidem, nevšímavý k věcem; vznášel se v ovzduší nějakého slastného snu jako dospívající dívka. A Filip cítil, že on sám neznamená v duchu mladšího bratra již nic.

Protože stejně jako v pozorování jiných byl zkušený v rozboru vlastního nitra, brzy si uvědomil svou rozmrzelost a hned ji zesměšnil sám sobě. Odvrhl ješitnost a zajímal se teď o Petra. Snažil se najít tajemství té jeho proměny. Velmi rád by ho byl požádal, aby se mu svěřil; ale takovým otázkám nebyl zvyklý; a ostatně Petr, jak se

zdálo, nijak po tom netoužil; s netečným a posměšným klidem se díval na Filipa, jak se neobratně namáhá přimět ho k řeči; ruce maje v kapsách, usmívaje se, v myšlenkách zatoulán kamsi jinam, pohvizduje si tichý nápěv, odpovídá neurčitě, ani dobře neposlouchaje, co se ho Filip ptá, a potom se ihned vracel do svého myšlenkového světa. Dobrou noc! A byl pryč. Zbyl z něho jenom odraz na vodě, unikající mezi prsty. — A Filip si teď jako odmítnutý milenec uvědomoval cenu a pocíťoval svůdnost tajemství toho srdce, jež ztratil.

Vysvětlení této záhadu se mu dostalo náhodou. Když se večer vracel po Montparnaském bulváru, střetl se ve tmě s Petrem a s Lucií. Zalekl se, že ho snad uviděli. Ale oni si téměř nevšímali, co je kolem nich. Tiskli se k sobě; Petr měl paži přiloženu na paži Luciině a svíral v dlani její ruku s prsty vpletenými mezi prsty jeho; tak šli drobnými kroky s dychtivou a nenasylou něhou Erota a Psychy ležících na svatebním loži ve Farneském paláci. V objetí pohledů splývali v jeden celek. Filip se opřel o strom a pohlížel za nimi, jak jdou, zastavují se, jdou dále a ztrácejí se v šeru. A srdce měl plné soucitu s těmi dvěma dětmi. Říkal si: „Můj život je obětován. Budiž! Ale není spravedlivé brát život také těm dvěma. Kdybych aspoň mohl svým životem vykoupit jejich štěstí!"

Druhého dne Petr přes svou zdvořilou nevšímavost nejasně postřehl, ne hned, to je pravda, teprve po krátké úvaze, laskavý bratrův tón, když s ním mluvil. A probudiv se napolo ze zasněnosti, uviděl na něm zase ty dobré oči, jež u něho již neznal. Filip na něj pohlížel tak

jasně, že Petr měl dojem, jako by ho ten pohled zpytavě zkoumal; a neobratně pospíšil zastřít své tajemství. Ale Filip se usmál, vstal, položil mu ruku na rameno a navrhl mu, aby si vyšli na procházku. Nemohl odolat té nové důvěře, která mu byla zase projevena; šli spolu do nedaleké Lucemburské zahrady. Filip nechal ruku na bratrově rameni; a Petr byl hrdý na obnovené přátelství. Jazyk se mu rozvázal. Vzrušeně mluvili o věcech duchovních, o knihách, jež četli, o svých úvahách o člověku, o svých nových zkušenostech, o všem — vyjma o námětu, na který oba myslili. Bylo to jakoby obapolná tichá dohoda. Blažil je pocit, že přes vzájemnou důvěru je mezi nimi tajemství. Rozmlouvaje s bratrem, Petr přemítl: „Ví to? Ale jak by to mohl vědět?"

Filip se na něho díval, jak klidně mluví, a usmíval se. Nakonec se Petr uprostřed věty zarazil... „Proč se usmíváš?"

„Jen tak. Dívám se na tebe. Mám radost."

Stiskli si ruce. Když se vraceli domů, Filip se zeptal:

„Jsi šťasten?"

Petr mlčky přikývl.

„Máš pravdu, hochu. Štěstí je krásné. Užij ho i za mne..."

Aby ho neznepokojil, Filip se za této dovolené ani slovem nezmínil, že také Petrův ročník bude již brzy povolán na vojnu. Ale v den odjezdu se neubránil, aby neřekl, jak ho trápí, že i Petr bude zanedlouho podroben

krušným útrapám, jež on sám tak dobře zná. Ale jenom nepatrný stín přelétl čelo zamilovaného jinocha. Svraštíl mírně obočí, zamžikal očima, jako by odháněl nějaký nepříjemný obraz, a řekl:

„Ach co! To má ještě čas! *Chi lo sa?* Kdopak ví, zdali k tomu dojde?"

„To se ví už naprosto jistě," řekl Filip.

„A já zas vím naprosto jistě," odpověděl Petr, protože bratrovo naléhání ho vy dráždilo, „že já zabíjet nebudu, až tam přijdu."

A Filip mu neodporoval; jenom se smutně usmál, neboť věděl, co dovede udělat neúprosná stádná síla ze slabých duší a z jejich vůle.

BŘEZEN SE VRÁTIL A S NÍM DELŠÍ den a první ptačí zpěvy. Ale zároveň s délkou dnů vzrůstaly také příšerné válečné plameny. Vzduch se horečně tetelil očekáváním jara a očekáváním zkázy. Bylo slyšet, jak sílí obludné dunění a jak se srážejí zbraně milionů nepřátel, shromažďovaných již několik měsíců za hrázemi zákopů a přichystaných zaplavit jako bouřlivý mořský příboj celou střední Francii i s hlavním městem. Stín děsilých pověstí předcházel tuto pohromu: fantastické zprávy o otravných plynech, o jedech, jimiž bude naplněn všechn vzdach a jež prý se snesou na celé rozsáhlé kraje a všechno živé v nich zničí jako dusivá oblaka ze sopky Mont Pelée. Také návštěvy německých letadel, čím dál tím častější, dovedně udržovaly vzrušení v celé Paříži.

Petr a Lucie se stále vzpírali vědět něco z toho, co se dalo v jejich okolí; ale mírná všeobecná rozjířenosť, kterou bezděky vdechovali také oni v tom vzduchu ob-těžkaném hrozbami, rozněcovala touhu, jež kvasila v jejich mladých tělech. Tři válečná léta nakazila evropské duše mravní lehkomyslností; ta vnikala i do duší nejpočestnějších. A Petr ani Lucie neměli náboženské víry. Ale byli chráněni jemností svých srdcí, svým pudovým studem. Jenže potají se rozhodli, že se jeden druhému oddají, ještě než je od sebe oddělí slepá lidská krutost. Ještě si to neřekli. Až jednou večer.

Jednou nebo dvakrát týdně zůstávala Luciina matka v továrně na noční práci. V takových nocích Lucie, aby nebyla v pusté městské čtvrti sama doma, spávala v Paříži u přítelkyně. Nikdo ji nehlídal. A milenci využívali této volnosti a trávili část večera spolu; a někdy si také zašli na skromnou večeři do některé restaurace. Když tak jednou v polovici března vyšli od večeře, uslyšeli signály leteckého poplachu. Uchýlili se jako před náhlým lijákem do nejbližšího krytu a chvíli se bavili pozorováním svých náhodných sousedů. Protože však nebezpečí se zdálo ještě daleko nebo snad již zažehnáno, třebaže nic neoznamovalo konec poplachu, Petr a Lucie se vydali, vesele žvatljíce, zase na cestu, protože se nechtěli vrátit domů příliš pozdě. Šli starou, tmavou a úzkou uličkou nedaleko od sv. Sulpicia. Zrovna prošli kolem fiakru, stojícího před širokými vraty; kůň i kočí spali. Sotva ušli asi dvacet kroků po protějším chodníku, všechno kolem nich se náhle zatřáslo: oslnující rudý záblesk, rachotivé hromové zadunění, déšť vytrhaných prejzů a rozbitých oken. Ve výklenku domu, který v těch místech prudce vybíhal do uličky, přitiskli se ke zdi a jejich těla se křečovitě objala. V záři toho záblesku viděli v svých očích lásku i hrůzu. A když je zahalila zase noc, Luciin hlas zaprosil:

„Ne! Já ještě nechci!"

A Petr ucítil na rtech její rty a vášnivé zuby. Stáli tak v objetí, chvějíce se v temnotách ulice. Na několik kroků od nich lidé vyběhnuvší z domů vytahovali z trosek rozbitého fiakru dokonávajícího kočího; potom šli zrovna kolem nich; z nešťastníkova těla kapala krev. Petr a Lucie stáli strnulí hrůzou a přitisknutí k sobě tak těsně, že se jim potom, když se v nich probudilo zase vědomí, zdálo, že jejich těla byla v tom objetí nahá. Uvolnili si ruce a rty semknuté jako kořeny a vpíjející milovanou bytost. A oba se najednou rozechvěli.

„Pojďme domů!" řekla Lucie, zachvácena jakousi posvátnou hrůzou.

A odváděla ho.

„Lucie, pravda, že mě nenecháš odejít z tohoto života, dokud...?"

„Ó Bože!" řekla Lucie, tisknouc mu ruku, „taková myšlenka by byla horší než smrt!"

„Miláčku!" řekli si oba.

Znovu se zastavili.

„Kdy budu tvůj?" zeptal se. (Nebyl by se odvážil zeptat: „Kdy budeš má?")

Lucie si toho všimla a dojalo jí to.

„Miláčku drahý," řekla mu. „Již brzy! Nespěchej! Jistě po tom netoužíš víc než já! Zůstaňme nějaký čas ještě tak... Je to tak krásné...! Ještě tento měsíc, až do konce...!"

„Do velikonoc?" zeptal se. (Velikonoce byly toho roku posledního března.)

„Ano! Do Vzkříšení."

„Ach," zvolal Petr, „před vzkříšením je vždycky smrt."

„Mlč!" zvolala a zapečetila mu ústa svými rty.

Pustili se.

„Dnes večer to bylo naše zasnoubení," řekl Petr.

Opírajíce se jeden o druhého a kráčejíce tmou, tiše plakali láskou. Na zemi jim pod kroky skřípal rozbité sklo a dlažba krvácela. Kolem jejich lásky číhala smrt a noc. Ale nad jejich hlavami, nahoře mezi černými zdmi ulice, sbíhajícími se jako vysoký komín, v lúně nebes bušilo jako v čaravném kruhu srdce hvězdy...

A hle! Hlasy zvonů zpívají, světla se znova rozžehují a ulice zase oživují! Vzduch je prost nepřátel. Paříž volně dýchá. Smrt odlétla.

TAK SE DOČKALI SOBOTY PŘED Květnou nedělí. Vídali se denně po celé hodiny; a už se ani nesnažili skrývat. Nebyli již povinni vydávat světu počet ze svých skutků. Byli s ním spojeni vlákny tak tenkými, tak blízkými přetržení! — Přede dvěma dny se začala veliká německá ofensiva. Vlna útoku se valila v šíři téměř sta kilometrů. Městem zachvívala ustavičná vzrušení: výbuch v Courneuve poděsil Paříž jako zemětřesení; ustavičné poplachy stále burcovaly ze spánku a rozjítrovaly nervy. A zrovna toho sobotního rána se po rozčilené noci každý, komu se podařilo zdřímnout teprve velmi pozdě, probouzel za dunění tajemného děla, ukrytého kdesi v dálce a tápavě rozsvájícího smrt až odkudsi od Sommy, takže to vypadalo jakoby odněkud z jiného světa. Při prvních ranách, považovaných za bomby z vrátivších se německých letadel, lidé se poslušně uchýlili do sklepů; ale trvalé nebezpečí se stává zvykem a život se mu přizpůsobuje; ba nalézá v něm téměř půvab, když nebezpečí není příliš veliké a hrozí všem. Bylo ostatně příliš krásně, takže bylo hříchem pohřbívat se za živa v podzemních úkrytech. A tak před polednem všichni pařížští obyvatelé byli venku; a ulice, parky a kavárenské terasy měly za tohoto zářivého a horkého odpoledne sváteční vzhled.

Právě toto odpoledne si Petr a Lucie zvolili pro výlet do chavilských lesů, daleko od lidí. Žili již deset dní v zaníceném klidu: hluboký mír v srdečích a nervy rozechvěné. Je to pocit, jako byste byli na ostrůvku, kolem něhož zběsile krouží proud vody, zmocňuje se vás zraková i sluchová závrat. Ale sklopíte-li víčka, a přitisknete-li ruce na uši, a když závora na dveřích je zastrčena, najednou se v nitru rozhostí ticho, oslnivé ticho, nehybný letní den; a v něm Radost neviditelná jako skrytý pták zpívá svou píseň, plynou a svěží jako potůček. Ó radosti, kouzelný pěvče, švitořivá písni štěstí! Dobře vím, že stačí malá štěrbinka mezi víčky nebo aby prst přestal chvilku tlacit na ucho, a hned zase spatřím pěnu a uslyším hukot proudu. Stavidlo příliš slabé! A vědomí, že přehrada je tak slabá, ještě více rozněcuje Radost, protože vím, že je ohrožena. I naprostý klid a mlčení mají výraz vášnivý...

Když přišli do lesa, drželi se za ruku. První jarní dni jsou mladé víno, jež stoupá k hlavě. Mladé slunce opájí čistou šťávou ze své révy. Lesy, ještě holé, jsou zaplaveny světem; a modré oko nebes proniká mezi bezlistými větvemi a okouzluje a uspává rozum... Téměř ani mluvit se neodvažovali. Jazyk se vzpíral dokončit začatou větu. Nohy byly malátné a kráčely jenom s nechutí. Potáceli se pod sluncem a tichem lesů. Země je lákala. Položit se na cestu! Nechat se unášet na obvodě velikého kola světů...

Vylezli na svah u cesty, vešli hlouběji do mlází a lehli si vedle sebe na suché listí, z něhož se prodíraly fialky.

První ptačí písně a vzdálené dunění děla se mísily do hlasů vesnických zvonů, ohlašujících zítřejší svátek. Zářivý vzduch se chvěl nadějí, vírou, láskou, smrtí. Třebaže byli tak sami, mluvili tiše. Srdce měli stísněná. Štěstí? Nebo vnitřní trýzní? To by nebyli dovedli říci. Byli

pohříženi v snění. Lucie, nehybně ležíc s pažemi podél těla, s očima otevřenýma, zadumanýma a upřenýma k obloze, cítila, jak se v ní probouzí ztajené utrpení, jež se již od rána snažila zaplašit, aby jí nezkalilo tento radostný den. Petr si položil hlavu na Luciin klín, do dolíku její sukně; jako dítě, když spí s tváří přitulenou k teplu matčina lůna! A Lucie mlčky hladila oběma rukama uši, oči, nos, rty milovanéhoocha. Drahé zduchovnělé ruce! Petrovi se zdálo, že mají jako ruce pohádkových vil na konci prstů drobounká ústa. A jinoch, vnímavá klávesnice, tušil podle vlnek probíhajících pod prsty všechno, co se dalo v milenčině duši. Zaslechl ji vzdychat, ještě než zavzdychala. Lucie si sedla, naklonila tělo dopředu a přitlumeně zaúpěla stísněným hlasem:

„Ó Petře!"

Petr na ni vzrušeně pohlédl.

„Ó Petře! Co jsme? Co se na nás žádá? Co žádáme, co chceme my? Co se v nás děje? To dělo, ti ptáci, tato válka, tato láska... tyto ruce, toto tělo, tyto oči... Kde to vlastně jsem? A co vlastně jsem?"

Petr ji ještě nikdy neslyšel mluvit tak blouznivě a chtěl ji vzít do náručí. Ale Lucie odmítla:

„Ne, ne!"

A zakryvši si tvář dlaněmi, zabořila hlavu do trávy. Petr ji polekaně prosil:

„Lucie!"

A sklonil hlavu až k její hlavě.

„Lucie!" opakoval. „Co je ti? Je to kvůli mně?"

Pozdvihla hlavu:

„Ne, Petře!"

Uviděl v jejích očích slzy.

„Ty se trápiš?"

„Ano."

„Proč?"

„Nevím."

„Pověz mi to..."

„Ach!" řekla. „Stydím se..."

„Stydíš se? A proč?"

„Pro všechno."

Zmlkla.

Již od rána ji ustavičně trýznila smutná, bolestná, ponižující představa. Její matka již také podlehla otravě tím jedem, který kvasil v chlípném prostředí válečných továren, těch lidských kvasných kádí, a přestala se ovládat. Měla doma prudký žárlivý výstup s milencem nedbajíc, že dcera všechno slyší; a Lucie se tak dověděla, že matka je těhotná. Pocítila to jako hanbu postihnoucí také ji, jako zneuctění, kterým byla poskvrněna veškerá láska, a hlavně její láska k Petrovi. Právě proto Petra odstrčila, když se k ní přiblížil: styděla se za sebe i za něho... Za něho? Chudáček Petr!

Seděl tam pokorně; už ani pohnout se neodvažoval. Pocítila výčitky svědomí, usmála se v slzách, položila hlavu na Petrův klín a řekla:

„Teď zase já!"

Petr, stále ještě znepokojený, uhlazoval jí vlasy, jak by laskal kotě. Zašeptal:

„Lucie, co to bylo? Řekni mi to!"

„Nic," odpověděla. „Viděla jsem smutné věci."

Měl každé její tajemství příliš v úctě, aby naléhal. Ale Lucie po chvíli promluvila sama:

„Ach, bývají v životě chvíle... Člověk se stydí, že je člověkem..."

Petr se zachvěl a přisvědčil:

„Ano.“

A po chvíli se k ní sklonil a docela tiše řekl:

„Odpust!“

Lucie se bouřlivě zdvihla a padla Petrovi kolem krku:

„Ty odpust! Ty!“

A jejich ústa splynula.

Oba potřebovali utěšovat jeden druhého. Třebaže si to neřekli nahlas, myslili si: „Ještě štěstí, že zanedlouho umřeme! Nejohavnější by bylo stát se takovými jako ti lidé, kteří jsou tak pyšní, že jsou lidmi, že mohou ničit a páchat hanebnosti...“

Dotýkajíce se rty rtů a hladíce řasy řasami, hroutili svůj pohled jeden do druhého, usměvavě a s něžným soucitem. A nemohli se nasytit tohoto božského pocitu, nejčistší formy lásky. Konečně se vytrhli ze zaníceného pohližení do sebe. A Lucie, s očima již zase rozjasněnýma, znova uviděla lahodu nebes, rašících stromů a vonných květů.

„Jak je to krásné!“ řekla.

A myslila si: „Proč jsou věci tak krásné? A my tak ubozí, tak nezajímaví, tak oškliví? (Vyhod tebe ovšem, lásko má, vyjma tebe...!)“

Znovu pohlédla na Petra:

„Ach, co je mi do ostatních lidí?“

A s onou skvělou nelogičností lásky se veselé zasmála, skokem byla na nohou, rozběhla se do lesa a zvolala:

„Chyť si mě!“

Hráli si pak až do večera jako děti. A když se důkladně unavili, pomalu se vraceli k údolí, plnému zapadajícího slunce jako koš klasů. V tom, co slastně pocítovali se srdcem jedním místo dvou a s těly dvěma místo jednoho, zdálo se jim všechno nové.

SEŠLO SE JICH PĚR PŘÁTEL TÉHOŽ věku u jednoho z nich, pět mladých studentů, jež jistá shodnost ducha a první myšlenkové tříbení seskupilo stranou od ostatních. A přece ani dva z nich neměli stejný životní názor. Pod zdánlivou myšlenkovou jednotou čtyřiceti milionů mozků myslících samostatně. Myšlenkový život Francie se podobá francouzské zemi, složené ze samých malých statků. Přes plůtky svých pozemků se těchto pět přátel snažilo vyměňovat si názory. Ale přitom se každý jenom ještě důrazněji utvrvoval v názoru svém. Ostatně všichni byli svobodomyslní, a i když snad nebyli všichni republikány, všichni nenáviděli duchovní nebo sociální zpátečnictví, každý návrat nazpět.

Pro válku z nich nejvíce horoval Jakub Sée. Tento ušlechtilý mladý Žid měl v krvi všechny francouzské duchovní vášně. Jeho soukmenovci přijímali po celé Evropě — stejně jako on ve Francii — zájmy a smýšlení svých adoptivních vlastí za zájmy a smýšlení své. Měli dokonce sklon přepínat je, jak jsou tomu zvyklí ve všem, co přijímají od svého okolí. Tak také tento krásný mladík s vášnivým hlasem a s očima palčivýma a poněkud příliš vážnýma, s tváří pravidelnou, jakoby zdůrazněnou silnými obrysovými čarami, býval v svých tvrzeních důraznější,

než bylo třeba, a v svém odporu prudký. Podle něho šlo o křížovou výpravu demokracií, aby byly národy osvobozeny a války úplně znemožněny. Čtyři léta filantropického vraždění ho nepřesvědčila, že se mýlí. Byl jeden z těch, kteří nikdy neuznávají, že skutečnost je usvědčuje z omylu. Měl v sobě dvojí hrđost: ztajenou hrđost své rasy, kterou chtěl přivést k bývalé vážnosti, a hrđost osobní, která chtěla mít pravdu. A pravdu chtěl mít tím spíše, že si jí nebyl jist. Upřímný idealismus mu byl pláštíkem pro jeho pudy, příliš důrazně se hlásící o ukovení a příliš dlouho potlačované, pro potřebu činu a dobrodružství, neméně upřímnou než jeho idealismus. Antonín Naudé také schvaloval válku. Ale schvaloval ji jenom proto, že jinak nemohl. Tento bodrý, tlustý mladý měšťan s růžovými tvářemi, tichý a chytrý, krátkodechý a

roztomile ráckující, s klidným úsměvem pohlížel na výmluvné nadšení přítele Séea; nebo ho při vhodné příležitosti dovedl nedbale prohozenou poznámkou pořádně rozčilit; ale on sám, tlustý lenivec, nikdy se nedal jeho rozčilením strhnout. Nač se vzrušovat pro nebo proti u věcí, které nezávisí na nás? Jenom na jevišti, v tragédiích bývá vidět hrdinský a mnohomluvný konflikt mezi povinností a osobními zálibami. Nezávisí-li volba na nás, konáme prostě a bez dlouhých řečí svou povinnost. Neveselé je to vždycky stejně. Naudé nikoho neobdivoval ani nikoho neobviňoval. Zdravý rozum mu říkal, že ted', když už se to stalo a válka je v plném proudu, nezbývá než dát se tím proudem unášet: jiné cesty není. Hledat, kdo je zde odpovědný, to je zbytečná ztráta času. Když jsem chtěj nechtěj nucen bojovat, houby mi pomůže, vím-li, že bych byl mohl nebojovat, kdyby se věci byly vyvíjely jinak, než jak se vyvinuly!

Odpovědnost! Bernard Saisset byl naopak přesvědčen, že zjistit, kdo je zde odpovědný, je první a zásadní otázka. Houževnatě se snažil rozplést ten hadí uzel; nebo spíše jím mával nad hlavou jako nějaká mladá Lítice. Byl to útlý mladík, jemný a vášnivý, velmi nervosní, spalovaný příliš živou rozumovou vnímavostí, syn bohatých měšťanů, ze starého republikánského rodu, jehož členové dosahovali i nejvyšších státních úřadů. Právě z reakce na tradici svého rodu vášnivě hlásal názory ultrarevoluční. Poznal příliš zblízka, dnešní vládce a jejich spřežence. Obviňoval všechny vlády — a nejradiji vládu francouzskou. Stále mluvil již jenom o syndikalitech a o bolševicích; seznámil se s nimi sice teprve nedávno, ale již se s nimi bratřil, jako by je byl znal od dětství. Nevěděl sice, jak by se to dalo udělat, ale jediný lék viděl v úplném smetení dnešního společenského řádu. Válku nenáviděl; ale s radostí by dal život v boji třídním — v boji proti své společenské třídě, v boji proti sobě samému.

Čtvrtý z té skupiny, Claude Puget, býval slovním turnajům svých spolužáků přítomen s chladnou a poněkud pohrdavou pozorností. Pocházel z chudého měšťanského rodu; z rodného kraje ho vyrval a o teplo rodinného krbu ho předčasně oloupil školní inspektor, který si jednou za úřední cesty povšiml jeho nadání a opatřil mu

stipendium, aby mohl studovat na střední škole v Paříži. A Claude, zvyklý spoléhat jenom na sebe a žít samotářsky, žil jenom ze sebe a pro sebe. Jako egoistický filosof vášnivě oddaný duševním rozborům a s rozkoší zahľoubaný do pozorování svého nitra, jako kocour schoulený do klubíčka nevzrušoval se rozruchem svých druhů. Strkal ty tři přátele, kteří se nemohli dohodnout, všechny do jednoho pytle s „davem“. Tím, že chtěli sdílet tužby davu, prohřešovali se přece všichni tři proti své společenské třídě. Ten „dav“ byl ovšem pro každého z nich jiný. Ale dav, ať je jaký chce, byl podle Pugetova přesvědčení vždycky v neprávu. Dav, to byl nepřítel. Duch musí zůstávat samoten, řídit se jenom vlastními zákony a založit si stranou od hrubého lidstva a od státu malé uzavřené království myšlenky.

A Petr, sedě u okna, roztržitě se díval ven a snil. Jindy se vždycky vášnivě účastnil těchto mladických soubojů. Ale dnes se mu to zdálo jenom bzukotem marných slov, jež v znuděné a výsměšné malátnosti slyšel z takové dálky, ach, z takové dálky! — Ostatní debatovali tak horlivě, že si dlouho nevšimli jeho zamlklosti. Ale Saisset, zvyklý u Petra na ozvěnu svého řečnického bolševismu, najednou se podivil, že ji neslyší, a zavolal na něj.

Petr se prudce vytrhl ze snění, začervenal se, usmál a řekl:

„O čem mluvíte?“

To je pobouřilo:

„Copak jsi neposlouchal?“

„Tak na co jsi myslil?“ zeptal se ho Naudé. Petr napolo zmateně, napolo zpupně odpověděl:

„Na jaro. Vrátilo se zajisté bez vašeho dovolení. A skončí se bez nás.“

Zahrnuli ho opovržením. Naudé mu vyšpíhal „básníků“. A Jakub Sée mu vytkl, že je „pozér“. Jenom Puget na něho zvědavě a ironicky upíral přimhouřené oči s chladnými zřítelnicemi. A potom řekl: „Ty okřídlený mravenečku!“ „Jak to?“ veselé se zeptal Petr.

„Pozor na křídla!“ řekl Puget. „To je svatební let. A ten trvá jenom hodinu.“ „Život netrvá o nic déle,“ odpověděl Petr.

V TOMTO VELIKONOČNÍM TÝDNU SE vídávali denně. Petr navštěvoval Lucii v tom jejím osamělé domě. Nuzná zahrádka se probouzela. Sedávali v ní celá odpoledne. Paříž, množství lidí, rušný život, to všechno se jim teď protivilo. Chvílemi je dokonce jakási duševní ochrnulost nutila, aby seděli vedle sebe mlčky, bez touhy po pohybů. Oba je ovládal zvláštní pocit. Měli strach. Strach tím větší, čím více se blížil den, kdy se měli oddat jeden druhému, strach z přemíry lásky, z čistoty duše, kterou děsily ohavnosti, krutosti a hanebnosti života a která v opojení zádumčivostí a vášní toužila být jich zbavena. Ale neřekli si o tom nic.

Většinu času trávili blaženým žvatláním o budoucím společném příbytku, o společných pracích, o své malé domácnosti. Už napřed si do nejmenších podrobností připravovali rozestavení nábytku, barvy stěn, místo každé věci. Lucie byla pravá žena, takže představa těch něžných drobností a intimních rodinných obrázků každodenního života ji mnohdy dojímala až k slzám. Okoušeli skvělých tichých radostí budoucího rodinného života ... A přece oba věděli, že nic z toho se nestane: Petr to tušil z vrozeného pesimismu — a Lucie z jasnozřivosti lásky, která věděla, že jejich sňatek není prakticky možný... Právě proto spěchali užit manželského života aspoň ve snění. A jeden druhému zatajoval své přesvědčení, že je to

jenom sen. Každý z nich se domníval, že jenom on zná toto tajemství, a rozněžněle dbal, aby nijak neporušil ilusi svého druhá.

Když tak dosyta užili bolestných slastí nemožné budoucnosti, pocíťovali únavu, jako by to opravdu byli prožili. To pak odpočívali, sedíce v besídce ověnčené suchými popínavými rostlinami, v nichž slunce rozpouštělo zmrzlou mízu; Petr opíral hlavu o Luciino rameno a oba v zasnění poslouchali šumění země. Mladé březnové slunce si pod letícími mraky hrálo na schovávanou, smálo se a znova se schovávalo. Jasné paprsky a tmavé stíny letěly po rovině jako radosti a smutky v duši.

„Lucie,“ najednou se zeptal Petr, „copak si nevzpomínáš? Je tomu dávno, velmi dávno... Už jednou jsme takto byli...“

„Ano,“ řekla Lucie, „máš pravdu. Všechno, všechno to poznávám... Ale kde jsme to tenkrát byli?“

A bavili se vymýšlením, v jakých podobách se zná váli v svých dřívějších životech. Už jako Hdé? Možná. Ale to pak dívkou byl tenkrát jistě Petr a Lucie byla milencem ... Jako ptáci vysoko ve vzduchu? Když byla Lucie ještě malá, matka jí říkávala, že je divoká husička, která k nim slétla komínem: ach, ulomila si při tom křídla... Ale nejraději snili o tom, že se znávali v elementárních plyných podobách, které se navzájem pronikají, zapléタají se v sebe a opět se rozplétají jako závity snu nebo také dýmu: jistě se znávali jako bílá oblaka splývající spolu vysoko pod nebeskou klenbou, jako hravé vlnky, jako déšť padající na zem, jako rosa v trávě nebo jako semena z pampelišek, volně plující vzduchem... Ale vítr je odnáší. Jen at' nezavane znova a at' se sobě již na věky neztratíme! Ale Petr řekl:

„Já myslím, že jsme se od sebe neodloučili nikdy; stále jsme byli u sebe, stejně jako teď, bok po boku; ale spali jsme jen a měli jsme sny... Chvílemi se probouzíme... Jen tak zlehoučka... Cítím tvůj dech, tvé líce u své tváře... S velikou námahou k sobě přiblížujeme ústa... a znova usínáme... Miláčku, miláčku, jsem zde, držím tě za ruku, nepouštěj se mě! Teď ještě nepřišla hodina, jaro vystrkuje sotva špičku zmrzlého nosu.“

„Stejného, jako je tvůj,“ smála se Lucie.

„Už brzy se probudíme v krásném letním dni...“

„Budeme krásným letním dnem,“ řekla Lucie.

„...Vlahým stínem pod lipami, sluncem mezi větvemi, zpívajícími včelami...“

„...Broskví na stromě a její vonnou dužinou...“

„...Poledním odpočinkem ženců a jejich zlatými snopy...“ •

„...Lenivými stády pasoucími se na louce...“

„...A večerem při západu, tichém jako rybník posetý květy, průzračným světlem proudícím nizoučko nad rovinou polí.“

„...Budeme vším,“ řekla Lucie, „vším, co bude dobré a slastné vidět a mít, líbat, jíst, do ruky brát a vdechovat... Ostatní necháme tam těm,“ dodala a ukázala na město a na jeho oblaka kouře.

Zasmála se, objala milence a řekla:

„Pěkně jsme zazpívali to své dueto, pravda, příteli Pierote?“

„Ano, Jesiko,“ přisvědčil Petr.

„Chudáčku Pierote,“ pokračovala, „nehodíme se dobře na tento svět, neboť lidé zde umějí zpívat už jenom *Marseillaisu!*“

„Kdyby to aspoň *uměli!*“ řekl Petr.

„Zmýlili jsme se ve stanici. Vystoupili jsme příliš brzy.“

„Bojím se," řekl Petr, „že příští stanice by byla ještě horší. Dovedeš si nás, má drahá, představit v budoucím společenském zřízení, v onom slibovaném úle, kde již nikdo nebude mít právo žít jinak než ve službách včelí královny nebo republiky?"

„Klášt od rána do večera vajíčka jako strojní puška nebo piplat se od rána do noci s vajíčky cizími... to pěkně děkuji!" smála se Lucie.

„Ale, Lucie, ty zlá, jak ošklivě to mluvíš!" řekl Petr a smál se.

„Ano, vím, že mluvím špatně. Nejsem dobrá na nic. Ani ty, můj milý, nejsi na nic. Na vraždění nebo na mrzačení lidí ve válce máš schopnosti stejně malé jako já na to, abych je sešívala (jako ty ubohé koně rozpárané při

býčích zápasech), aby mohli posloužit při nejbližší řeži. Jsme tvorové zbyteční, nebezpeční, mající směšné a zločinné přání žít jenom proto, abychom milovali ty, jež milujeme, svého drahého miláčka, svého přátele, dobré lidi a malé děti, krásné denní světlo a také dobrý bílý chléb a vůbec všechno, co je krásné a dobré na zub. To je hanba, hrozná hanba! Styd' se za mne, Petře! Ale budeme důkladně potrestáni! Nebude pro nás místa v té pilné, bez oddechu pracující státní továrně, kterou se brzy stane celá země... Ještě štěstí, že pak zde již nebudeme!"

„Ano, to je opravdu štěstí!" řekl Petr...

*Spokojen a rád skonám, vzácná paní má,
padne-li na mne v tvé náruči smrti stín;
vždyť největší ctí by bylo líbat tě
a přitom duši vydechnout v tvůj klín.*

„Tak ty takhle, miláčku! To jsou mi pěkné způsoby!" „A přece jsou to způsoby čistě francouzské, protože ty verše napsal Ronsard," řekl Petr a recitoval dále:

*...žádám si pouze
po stu let probitých neslavně, líně,
klidně, Kasandro, skonat v tvém klíně.*

„Po stu let!" povzdychl si Lucie. „Ten věru není skromný!"

*Vždyť míti takovou rozkošnou smrt
je jisté víc než vše, nač býval hrd
takový César nebo Alexander.*

„Zlý, zlý, zlý nestydo! V dnešní hrdinské době! Že se nestydíš!"

„Hrdinů je dnes příliš mnoho," řekl Petr. „Raději chci být hošíčkem, takovým malým, milujícím človíčkem."

„Maminčiným mazlíčkem, který má ještě na bradě mléko z mého prsu," řekla Lucie, tisknouc ho k sobě. „Ty můj zlatý chlapečku!"

VŠICHNI, KDOŽ PŘEČKALI DNY a viděli onen úžasný, šťastný obrat ve vývoji událostí, patrně již zapomněli na těžký, hrozný let chmurného křídla, které v tom velikonočním týdnu zastřelo střední Francii a na chvíli vrhlo stín i na Paříž. Radost snadno zapomíná na minulé hrůzy. — Německý nápor dosáhl mezi pondělím a středu velikonočního týdne vrcholu.

Nepřítel překročil Sommu: Bapaume, Nesle, Guiscard, Roye, Noyon, Albert byly ztraceny. Ukořistili jedenáct set děl. Šedesát tisíc zajatců... Symbol zdepeřané vlasti, harmonický Debussy umřel zrovna to úterý. Strhaná lyra... „Ubohé dokonávající Řecko...!" Co z něho zbude? Několik tepaných nádob, několik překrásných štíhlých sloupů, a i ty zmizí, pod travou rozrůstající se po hřbitově. Nesmrtné stopy zničených Athén...

Petr a Lucie viděli stín, jenž se blížil k městu, jakoby s návrší. Protože byli ještě stále zahalení paprsky své lásky, očekávali konec krátkého dne svého života bez bázně. Budou teď v noci smrti dva. Jako večerní klekání jim ve vzpomínkách zněla slastná zádumčivost krásných Debussyových akordů, jež tak milovali. Hudba vyhovovala potřebě jejich srdcí více než kdy jindy. Bylo to jediné

umění, jež se stalo hlasem osvobozené duše za záclonou tvarů.

Na Zelený čtvrtok šli, Lucie zavěšena do Petra a tisknoucí mu ruku, po předměstských cestách, smáčených deštěm. Po zmoklé rovině se honily poryvy větru. Nevšímali si ani deště, ani větru, ani ošklivosti polí a blátičné cesty. Usedli na nízkou zahradní zídku, jíž se nedávno kus zřítil. Pod Petrovým deštníkem, chránícím sotva hlavu a ramena, Lucie, nohy majíc volně svěšeny, ruce zvlhlé a nepromokavý plášť zmoklý, dívala se, jak kapky padají jedna za druhou. Kdykoli vítr pohnul větvemi, drobná prška kapek zabubnovala „klop! klop!" Lucie byla zamlklá, usměvavá, klidně rozzářená.

Oba je naplněvala hluboká radost.

„Proč se máme tak velice rádi?" zeptal se Petr.

„Ach Petře, jistě mě nemáš rád velice, když se ptáš proč."

„Ptám se tě proto, abych od tebe slyšel to, co vím stejně dobře jako ty."

„Ty chceš, abych tě chválila, abych ti řekla, proč tě mám ráda. Ale toho se nedočkáš, neboť věříš-li ty, proč tě mám ráda, já to nevím."

„Ty to nevíš?" zaraženě se zeptal Petr.

„Nevím! (V duchu se smála.) A naprostoto nepotřebuji vědět. Ptáme-li se, proč je to nebo ono, znamená to, že si tím nejsme jisti a že je to špatné. Teď, když miluji, neznám již žádné proč! Již žádné kde, kdy, neboť, nebo, jak! Má láska prostě je, opravdu je. Na ostatním mi nezáleží."

Jejich tváře se políbily. Děšť toho využil, vklouzl pod nemotorný deštník a poškádlil je svými prsty po vlasech a po lících; jejich semknuté rty vsály studenou kapičku.

Petr řekl:

„Ale co ti ostatní?"

„Kteří ostatní?"

„Ti ubožáci," odpověděl Petr. „Všichni ti, kteří nejsou námi?"

„Ať dělají totéž co my! Ať milují!"

„A jsou milováni! To, Lucie, nemůže každý."

„I může!" „Nemůže, Lucie. Neznáš cenu daru, který mi dáváš."

„Dávat své srdce lásce, své rty milenci, to je přece totéž jako dávat oči světlu; to není dávání, to je braní."

„Ale mnozí lidé jsou slepci."

„My je nevyléčíme, Petříku. Dívejme se místo nich!"

Petr se odmlčel.

„Nač myslíš?" zeptala se ho.

„Myslím na to, že tohoto dne velmi daleko od nás, a přece tak blízko, vytrpěl hrozná muka a umřel Ten, jenž přišel na svět uzdravovat slepce."

Lucie ho vzala za ruku:

„Ty v Něho věříš?"

„Ne, Lucie, už nevěřím. Ale zůstává navždy přítelem všech, jež někdy přijal u svého stolu. A ty? Ty ho znáš?"

„Velmi, velmi málo," odpověděla. „Nikdy mi o něm

nikdo nevypravoval. Ale miluji ho, třebaže ho neznám... Neboť vím, že také on miloval."

„Ale jinak než my."

„Proč jinak? My, my máme jenom ubohé, malé srdíčko, a to je schopno milovat jenom tebe, má lásko. On nás miloval všechny. Ale láska je to stále táž."

„„Nechtěla bys, abychom zítra šli uctít jeho smrt?" zeptal se Petr vzrušeně... „Slyšel jsem, že v chrámu svatého Gervasia bude krásná hudba!"

„Ano, ráda bych s tebou šla do kostela v takový den. Vím jistě, že nás uvítá laskavě. A budeme-li blíž u něho, budeme také blíž u sebe."

Oba mlčí... Prší, prší, prší. Stále prší. Stmívá se.

„Zítra v tento čas už tam budeme," řekla.

Mlha pronikala do kostí. Lucie se mírně zachvěla.

„Není ti zima, miláčku?" znepokojil se Petr.

Vstala:

„Ne, není. Všechno je pro mne láskou. Miluji všechno a všechno mě miluje. Miluje mě déšť, miluje mě vítr, to šedivé nebe i ta zima — i můj drahý, milý Petr."

NEBE ZŮSTALO I NA VELKÝ PÁTEK zataženo dlouhými šedivými závoji; ale vzduch byl vlahý a klidný. Na ulicích bylo vidět květiny, narcisy, fialy. Petr jich několik koupil a Lucie je nesla. Šli po tichém Zlatnickém nábřeží a prošli kolem čisté Matky boží. Půvab starého města zalitého tlumeným světlem obklopoval je svou velebnou lahodou. Na náměstí svatého Gervasia se před nimi rozlétl houf holubů. Dívali se za nimi, jak poletují kolem chrámového průčelí; jeden z nich usedl na hlavu kamenné sochy. Nahoře na průčelních schodech, když se již chystali vkročit do chrámu, Lucie se obrátila a spatřila ve vzdálenosti několika kroků mezi scházejícími se věřícími asi dvanáctiletou rusovlasou dívenku; opírala se, obě ruce majíc zdviženy nad hlavu, o průčelí a pohlížela na ni. Měla jemnou, poněkud archaickou tváříčku středověké sošky, s úsměvem záhadným, roztomilým, produševnělým a něžným. Také Lucie se na ni usmála a ukázala ji Petrovi. Ale dívenčin pohled se vznescal nad ni a náhle se zděsil. A děvčátko, zakryvši si tvář dlaněmi, zmizelo.

„Co se jí stalo?“ zeptala se Lucie.

Ale Petr se nedíval.

Věšli. Nad hlavami jim vrkal holub. Poslední zvuk zvenčí. Pařížský ruch pohasl. Širé nebe zmizelo. Velebné tóny varhan, mohutné klenby, kamenná a zvuková opona, to všechno je oddělilo od světa.

Zastavili se v postranní lodi, vlevo od vchodu mezi druhou a třetí kapli. Usedli na schody ukryté před pohledy ostatních lidí a schoulili se k sobě ve výklenku pilíře. Seděli zády ke kruchtě, a když zdvihli oči, viděli horní část oltáře, kříž a barevná okna v poboční kapli. Krásné staré písň plakaly svým zbožným smutkem. Petr a Lucie, dva mladí pohané, drželi se za ruku před tím velikým Přítelem v truchlícím kostele. A oba zároveň šeptali:

„Veliký Příteli, před tebou se s ním, před tebou se s ní snoubím. Spoj nás! Vidíš naše srdce.“
A jejich prsty zůstaly spojeny, vpleteny do sebe jako proutky v košíku. Byli jediným tělem a tím tělem probíhaly vzrušené vlny tónů. Oddali se snění, jako by leželi v témž loži.

Lucie v duchu uviděla zase tu rusovlasou holčičku. A najednou se jí zazdálo, že ji už viděla ve snu, zrovna té noci. Nedařilo se jí vzpomenout si, zdali se jí o ní opravdu zdálo nebo zdali promítá do minulého spánku to, co před chvílí spatřila před chrámem. Potom ji omrzelo lámat si tím hlavu a její myšlenky se zase roztoulaly.

Petr myslil na dny svého krátkého uplynulého života. Skřivan vzlétající nad zamlženou rovinu, aby našel slunce... Jak je daleko! Jak vysoko! Je vůbec možné dospět k němu? Milha houstne. Už není vidět ani zem, ani nebe. A síly ochabují... Najednou, zatím co pod klenutou kruchtou proudí gregoriánský zpěv, zaznívá jásavá píseň a z sera se vynořuje zkřehlé tělíčko skřívana volně plujícího po nekonečném moři slunce...

Stisk prstů jim připomněl, že tak plují spolu. A opět se uviděli v šeru kostela, jak se k sobě pevně tisknou a poslouchají krásné chrámové zpěvy; jejich srdce, rozplývající se láskou, byla u samých vrcholů nejčistší radosti. A oba si vroucně přáli, modlili se o to, aby z těch výšin již nikdy nesestoupili.

V té chvíli Lucie, zrovna vášnivým pohledem políbitvší drahého přítele (oči maje přivřeny a rty pootevřeny, zdál se ztracen v slastné extasi a jakoby nadnášen vděčnou radostí, pozdvihoval hlavu k oné nejvyšší Síle, kterou člověk pudově hledá vždycky nahoře), užasle spatřila v červeném a zlatém okně postranní kaple usměvavou tvář té rusovlásky. A zatím co

tak na ni mlčky, trnouc úžasem, pohlížela, znovu na té zvláštní tvářičce uviděla ten výraz zděšení a soucitu.

V témž okamžiku se silný pilíř, o nějž se opírali, pohnul a celý kostel se do základů zachvěl. Srdce zabušilo v Lucii tak, že v ní přehlušilo rachot výbuchu a křik věřících; a nemajíc kdy se bát nebo trpět, vrhla se, aby ho jako slepice svá kuřátka zakryla vlastním tělem, vrhla se na Petra, blaženě se usmívajícího při zavřených očích. Mateřským objetím si tu drahou hlavu ze všech sil přitiskla do klína a sklonila se nad Petrem, s ústy na jeho šíji, takže byli schouleni v nepatrné klubíčko.

A mohutný pilíř je naráz pohřbil pod svými sutinami.

Srpen 1918.

ROMAIN ROLLAND

Petr a Lucie

Knižnice Kamarád

Z francouzského originálu *Pierre et Luce*,
vydaného nakladatelstvím Albin Michel,

Paris, přeložil Jaroslav Zaorálek

Kresba na obálce Helena Wernischová

Obálku navrhl a graficky upravil

Václav Kučera

Yvdala Práce, vydavatelství a nakladatelství
ROH, v Praze roku 1985 jako svou 6318.

publikaci

Odpovědná redaktorka Jana Pecharová

Výtvarný redaktor Pavel Helísek

Technická redaktorka Jana Zemanová

13. vydání — náklad 42 000 — stran 96

AA 3,44 VA 3,83 - 605/22/862

Vytiskl Mír novinářské závody, n. p.,

závod 3, Opletalova 3, Praha 1

Tematická skupina 13/3/4

24-030-85 Kčs 10,-